

סעודה המפסקת

כפרת החיים. אז מה זה יעזור שהוא אמר ווידוי במנחה בערב יום כיפור? אנו מבינים טוב את החשש שמא תיטרף דעתו בסעודה. אבל הגירסא של הרמב"ם היא שמא ייחנק בסעודה. לפי גירסא זו יוצא שהוא יקבל כפרת יום הכיפורים אף שהוא מת קודם יום הכיפורים. אבל הרי עיצומו של יום מכפר. אנו לא יודעים איך לתרץ את זה. מכיוון שעיצומו של יום מכפר איך הוא יכול להשיג כפרת יום הכיפורים אם הוא מת קודם יום כיפור? איך הוא יכול להשיג כפרה בלי קדושת היום? אבל אנו ככה רואים מדברי הגמרא לפי הגירסא של שמא ייחנק בסעודה. הוא יכול לקבל כפרת היום אף שהוא מת קודם יום כיפור. אבל יש הלכה של סעודה המפסקת.

אנו מבינים הלכה של סעודה המפסקת לגבי יום כיפור שזה משמעותי לגבי ווידוי ותשובה. אבל תשעה באב לא קשור לווידי ותשובה. אלא סעודה המפסקת לגבי תשובה היא הלכה של אבלות. מה היא האבלות של סעודה המפסקת? היא אבלות של מתו מוטל לפניו. אבל מותר בבשר ויין. אבל אונן שמתו מוטל לפניו אסור בבשר ויין. ורב יהודה אומר שההלכה של סעודה המפסקת היא רק לאחר חצות. סעודה קודם חצות לא יכולה להיות סעודה המפסקת. זה ככה אף שהוא מתכוון לא לאכול עוד סעודה קודם תשעה באב. ויש עוד קריטריון של סעודה המפסקת שזה רק סעודה האחרונה קודם תשעה באב. אף שזה סעודה לאחר חצות, אבל אם היא לא סעודה האחרונה קודם תשעה באב זה לא סעודה המפסקת.

מה היא האבלות של סעודה המפסקת? המשנה אומרת: **ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה**

הגמרא ממשיכה: **ערב תשעה באב לא יאכל אדם ב' תבשילין כו'**: אמר רב יהודה לא שנו אלא משש שעות ולמעלה אבל משש שעות ולמטה מותר ואמר רב יהודה לא שנו אלא בסעודה המפסיק בה אבל בסעודה שאינו מפסיק בה מותר ותרוייהו לקולא וצריכא דאי אשמעינן בסעודה המפסיק בה הוה אמינא אפי' משש שעות ולמטה קמ"ל משש שעות ולמעלה ואי אשמעינן משש שעות ולמעלה הוה אמינא אפי' בסעודה שאינו מפסיק בה קמ"ל בסעודה המפסיק בה - יש הלכה של סעודה המפסקת. סעודה המפסקת היא חלות שם. סעודה המפסקת היא יחידה. זה לא רק הסעודה האחרונה קודם תשעה באב. אלא זה חלות שם של סעודה המפסקת. ויש סעודה המפסקת לגבי תשעה באב ויש סעודה המפסקת לגבי יום כיפור. איך אנו יודעים שיש סעודה המפסקת לגבי יום כיפור. מפני שצריכים לומר ווידוי קודם סעודה המפסקת. הגמרא במסכת יומא דף פ"ז: אומרת: **ת"ר מצות וידוי ערב יוה"כ עם חשכה אבל אמרו חכמים יתודה קודם שיאכל וישתה שמא תיטרף דעתו בסעודה**. הרמב"ם ורבינו יונה אומרים שיש חובה נפרדת של תשובה ביום הכיפורים. וחייב זה של תשובה מתחיל קודם סעודה המפסקת. הווידוי שאומרים במנחה בערב יום כיפור הוא כבר ווידוי של יום כיפור. יש גירסא בגמרא שמא ייחנק. ואנו לא מבינים גירסא זו. אם החשש הוא שמא תיטרף דעתו בסעודה אז אנו מבינים טוב למה צריכים לומר ווידוי קודם הסעודה. שאם תיטרף דעתו בסעודה אז הוא לא יוכל בליל יום כיפור לומר ווידוי. אבל בכל זאת תהיה לו כפרה מפני שהוא אמר את הווידוי במנחה. אבל אם החשש הוא שמא ייחנק בסעודה והוא ימות קודם יום כיפור אז מה זה יעזור לו שהוא אמר ווידוי במנחה? הרי הוא מת קודם יום כיפור. אז הוא לא יקבל ביום כיפור

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

דאין רגילין העולם לאכול בצלים חיין כדאמר בעירובין (ד' כט.) אכל בצל והשכים ומת וכו' שקשין לכל גופו של אדם כחרבות אעפ"כ מאחר שאין עושין מהם תבשיל בעצמו אם לא ישימו או שומן או שום דבר שנותן בהם טעם אינו קרוי תבשיל כדי לאסור הביצים שמשימין עמהם אבל מן גבינה המבושל בקדירה אין חששא לאכול דכל דבר שהוא נאכל כמו שהוא חי כמו חלב כמו גבינה כמו תפוחים אין בהם תורת בשול כלל וכלל: התוספות סוברים שדברים הנאכלים חיים אינם שני תבשילין. זה מה שהתוספות אומרים דאע"ג דאין רגילין העולם לאכול בצלים חיין. אם רגילים לאוכלם חיים אז אין זה שני תבשילין. ההלכה של חיין היא הלכה בבישולי עכו"ם. אבל התוספות משווה ההלכה של שני תבשילים בסעודה המפסקת עם ההלכה של בישולי עכו"ם. מכיוון שדבר שנאכל כשהוא חי אין בט משום בישולי עכו"ם לכן זה גם לא נחשב שני תבשילין לגבי האיסור של שני תבשילים בסעודה המפסקת. אבל יש ראשונים שחולקים על התוספות בזה. הם אומרים שלגבי בישולי עכו"ם אנו אומרים שבדבר שנאכל כשהוא חי אין בו הגזירה משום חיתון. אבל לגבי סעודה המפסקת האיסור של שני תבשילים תלוי בתענוג. אז זה לא משנה אם הוא נאכל כשהוא חי או הוא אינו נאכל כשהוא חי. אבל השיטה של התוספות היא שבדבר שנאכל כשהוא חי אין בו האיסור של שני תבשילים. והתוספות גם סוברים ששני תבשילים לגבי סעודה המפסקת שונה משני תבשילים בליל הסדר ומשני תבשילים בעירוב תבשילין כשיו"ט חל להיות בערב שבת. למה? מהו ההבדל? כשנתבשלו בקדרה אחת זה שני תבשילים לגבי ליל הסדר ולגבי עירוב תבשילין. אבל זה לא שני תבשילין לגבי האיסור של שני תבשילין בסעודה המפסקת. ששני תבשילין לגבי סעודה הפסקת פירוש שנתבשלו בשתי קדרות. והנה הברייתא אומרת: אמר רבי יהודה כיצד משנה אם היה רגיל לאכול שני תבשילין יאכל מין אחד ואם היה רגיל לסעוד בעשרה בני אדם סועד בחמשה היה רגיל לשתות עשרה כוסות שותה חמשה כוסות. ההלכה בסעודה המפסקת תלויה בהגשה של התבשיל. כשנתבשלו בשתי קדרות אז מגישים כל תבשיל בנפרד. אבל כשנתבשלו בקדרה אחת אז מגישים את זה ביחד. בתשעה באב ההלכה היא למעט. ולכן אם הסעודה תמיד מורכבת מחמש מנות אז לפי רבי יהודה

יין רבן שמעון בן גמליאל אומר ישנה. בשר ויין אסורים לאונן. אבל שני תבשילים מותר לאונן. לכן זה מטריד אותנו מה שהגאון אומר שסעודה המפסקת היא הלכה של מתו מוטל לפניו. שהרי זה לא בדיוק ההלכה של מתו מוטל לפניו. שאונן מותר בשני תבשילין ובסעודה המפסקת אסור לאכול שני תבשילים. במתו מוטל לפניו אין איסור של שני תבשילים. אבל בסעודה המפסקת יש איסור של שני תבשילים. במתו מוטל לפניו יש איסור של בשר ויין אבל אין איסור של שני תבשילים. אלא שאין בסעודה המפסקת סתירה להלכה של מתו מוטל לפניו. יש בסעודה המפסקת החומרא של מתו מוטל לפניו שיש איסור של בשר ויין. ובנוסף לחומרא של מתו מוטל לפניו יש גם איסור של שני תבשילים.

מעניין שהמשנה לא מזכירה את הביטוי סעודה המפסקת. המשנה רק אומרת ערב תשעה באב.

מה זה שני תבשילים? רש"י על המשנה אומר: שני תבשילין. בשר ודגים או בשר וביצים שעליו או דג וביצה שעליו כדאמר בפרק ערבי פסחים (דף קיד:): שני תבשילים משמעותי בשלושה מצבים. שני תבשילים הוא משמעותי כשיו"ט חל להיות בערב שבת שאז עושים עירוב תבשילים וצריכים שני תבשילים לעירוב תבשילים. ויש שני תבשילים בליל פסח בסדר. ויש איסור של שני תבשילים בסעודה המפסקת. השאלה היא מה נקרא שני תבשילים? האם זה רק אם נתבשלו בשתי קדרות? מהו הדין אם נתבשלו בקדרה אחת? האם הקדרה קובעת או הטעם קובע? רש"י סובר שזה אסור אפילו אם הם נתבשלו בקדרה אחת. רש"י משווה את זה לשני תבשילים של הסדר. התוספות אומרים: ערב ט"ב לא יאכל אדם ב' תבשילין. פירוש ב' תבשילין ר"ל בשתי קדירות כגון שקורין העולם אכלנו ב' מינים שקורין מיישון אבל אין לאסור לאכול תבשיל שעושין מבצלים ומגבינה ומביצים דאע"ג

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

מפני שהשמן לא משתנה על ידי בישול. אבל בוודאי חייבים על מים. זה מפני שזו הלכה נפרדת של חימום מים. לגבי בישול בשבת ההלכה בדברים הצריכים בישול אין המלאכה תלוי בחום אלא הוא תלוי אם נתבשל כמאכל בן דרוסאי או לא. אבל בישול של מים תלוי בחום אם הגיע לחום של יד סולדת בו או לא. וכן בבישול שמן זה תלוי בחום של יד סולדת בו. במים זה הלכה נפרדת של חימום ואין זה תלוי אם זה הוכן לאכילה או הוא לא הוכן לאכילה. וככה היא ההלכה גם לגבי שמן. הרמב"ם פוסק שיש חיוב של בישול שמן. אבל זה הלכה נפרדת של חימום כמו במים. הרמב"ם תמיד אומר המחמם את המים. המבשל את האוכל והמחמם את המים. אבל זה לא שייך לדבר שנאכל כשהוא חי. בדבר שהוא נאכל כשהוא חי החיוב יכול להיות רק משום בישול ולא משום חימום. והרמב"ם סובר שבדבר שנאכל כשהוא חי אין בו בישול. וגם התוספות סוברים ככה. ולכן התוספות אומרים שבדבר שנאכל כשהוא חי אין בו איסור של שני תבשילים.

הלכות של סעודה המפסקת

המשנה בדף כ"ו: אומרת: **ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין רבן שמעון בן גמליאל אומר ישנה.** אם אנו מפרשים את המשנה לפי פשוטותה אז נשמע שהאיסור לא לאכול שני תבשילין ולא לאכול בשר ולא לשתות יין הוא בערב תשעה באב כולו, בערב תשעה באב כל היום. שהמשנה בכלל לא מזכירה סעודה המפסקת. אלא המשנה אומרת **ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין.** אבל הגמרא מפרשת לנו שזה לא נכון. הגמרא אומרת: **ערב תשעה באב לא יאכל אדם ב' תבשילין כו': אמר רב יהודה לא שנו אלא משש שעות ולמעלה אבל משש שעות ולמטה מותר ואמר רב יהודה לא שנו אלא בסעודה המפסיק בה אבל בסעודה שאינו מפסיק בה מותר -** האיסור הוא לא בערב תשעה באב כל היום. אלא האיסור מתחיל בסעודה המפסקת. וזה מבואר בשתי מימרות של רב יהודה. האיסור הוא רק לאחר חצות ולא קודם חצות. אם אחד אוכל בעשר בבוקר סעודה המפסיק בה קודם הצום אז אין איסור לאכול בשר ולשתות יין. וגם אין איסור לאכול שני תבשילין. וגם האיסור הוא רק בסעודה המפסיק בה. אם אחד אוכל סעודה אחרי

בסעודה המפסקת צריכים להגיש לא יותר מארבע מנות. זה לא הלכה שלא יאכל אלא זה הלכה שהוא צריך למעט. ולפי ת"ק ההלכה היא שבסעודה המפסקת לא יגיש שתי מנות. וזה תלוי אם נתבשלו בקדרה אחת או נתבשלו בשתי קדרות. שההלכה היא שבסעודה המפסקת לא יגיש שני מאכלים. וזה רק אם הם נתבשלו בשתי קדרות. שתי קדרות מוכיח שהוא צריך להגיש אותם בנפרד. זה לא הבישול או האכילה של שני תבשילים שהוא אסור. אלא האיסור הוא ההגשה של שני תבשילים. כשנתבשלו בקדרה אחת אז בבישול הם שני תבשילים. אבל לגבי ההגשה לשולחן הם תבשיל אחד. דג וביצה שעליו הם שני תבשילים מפני שהם שני סוגי מאכל. אז הם שני תבשילים לגבי הבישול. אבל לגבי ההגשה הם לא שני תבשילים. מפני שהוא יגיש את הדג וביצה שעליו בצלחת אחת. לכן לגבי סעודה המפסקת זה נחשב תבשיל אחד. לגבי ליל הסדר ההגדרה של שני תבשילים היא שנעשו על ידי שני בישולים. הדג והביצה שעליו אמנם נתבשלו בקדרה אחת. אבל זה שני בישולים. הדג נתבשל והביצה נתבשלה. הם שני בישולים אף שהוא יגיש אותם לשולחן כמנה אחת. לגבי עירוב תבשילין מסתבר שהם נחשבים שני תבשילים. שלגבי עירוב תבשילין אנו מעוניינים בבישול.

לפי רש"י שני תבשילים תלוי בבישול שבבישול הם שני תבשילים. אבל לפי התוספות זה לא תלוי בבישול אלא זה תלוי איך מגישים אותם לשולחן. לפי התוספות זה תלוי בקדרות. לפי רש"י זה תלוי אם הם שני מאכלים או הם מאכל אחד.

אנו ראינו גם שאלה על דבר שנאכל כשהוא חי. הרמב"ם בפרק ט' הלכות שבת הלכה ג' אומר: **הַמֵּבֶשֶׁל עַל הָאוּר דִּבְרֵי שֶׁהֵיָהּ מִבֶּשֶׁל כָּל [א] צֵרְכוֹ אוֹ דִּבְרֵי שֶׁאֵינּוּ צָרִיךְ בִּשּׁוּל כָּלל פְּטוּר:** כל המפרשים אומרים שהפשט הוא שזה דבר שנאכל כשהוא חי. יש מחלוקת בגמרא אם יש חיוב על בישול של שמן. וזה

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

בערב יום כיפור קודם סעודה המפסקת. נמצא שלא רק שיש חיוב תשובה עם סעודה המפסקת אלא גם עיצומו של יום הכיפורים מכפר כשאחד מתוודה קודם סעודה המפסקת. הוא אפילו לא יהיה חי בתחילת יום כיפור. אבל על ידי הוידוי קודם סעודה המפסקת הוא משיג כפרה של עיצומו של יום של יום הכיפורים. אבל מכל מקום אנו רואים שביום כיפור יש הלכה של סעודה המפסקת. וגם בערב תשעה באב יש הלכה של סעודה המפסקת. סעודה המפסקת בערב תשעה באב היא הלכה של התחלת האבלות של תשעה באב.

הגמרא ממשיכה: ותרוייהו לקולא וצריכא דאי אשמעינן בסעודה המפסיק בה הוה אמינא אפי' משש שעות ולמטה קמ"ל משש שעות ולמעלה ואי אשמעינן משש שעות ולמעלה הוה אמינא אפי' בסעודה שאינו מפסיק בה קמ"ל בסעודה המפסיק בה תניא כלישנא קמא תניא כלישנא בתרא - יש שתי ברייתות שבכל אחת מופיע אחת משתי הדרישות שאמרנו להלכה של סעודה המפסקת. - תניא כלישנא בתרא הסועד ערב תשעה באב אם עתיד לסעוד סעודה אחרת מותר לאכול בשר ולשתות יין ואם לאו אסור לאכול בשר ולשתות יין.

נחזור לדבר המשנה: ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין. רש"י שם אומר: שני תבשילין. בשר ודגים או בשר וביצים שעליו או דג וביצה שעליו כדאמר בפרק ערבי פסחים (דף קיד:); רש"י מדבר על בשר. אבל הרי בשר הוא בין כה אסור בסעודה המפסקת גם אם לא מדובר בשני תבשילין. התירוץ הוא שיש סוג של בשר שמותר לאכול אותו בסעודה המפסקת. ההלכה היא שמותר לאכול בשר מליח בסעודה המפסקת. אבל רש"י אומר שאסור לאכול בשר ודגים מפני שזה שני תבשילין. אז מה נחשב לשני תבשילין? רש"י אומר בשר ודגים או בשר וביצים שעליו או דג וביצה שעליו. רש"י פה מגדיר שני תבשילין. מה זה שני תבשילין? קדרה אחת שנתבשלו בה שני מאכלים, שני טעמים. בשר וביצים שעליו או דג וביצה שעליו. זה שני תבשילין מפני שזה שני טעמים. אבל הם נתבשלו בקדרה אחת. השיטה של רש"י היא ששני תבשילין אינו תלוי בשתי קדרות אלא הוא תלוי בשני טעמים. רש"י אומר: כדאמר בפרק ערבי פסחים (דף קיד:); זה לגבי

הצהרים אבל הוא מתכוון לאכול עוד סעודה אחרי זה אז אין בסעודה הראשונה איסור לאכול בשר ולשתות יין. וכן אין איסור לאכול בסעודה זו שני תבשילין. מפני שאין סעודה זו סעודה המפסקת. יש שתי דרישות כדי שהסעודה תהיה סעודה המפסקת. דרישה אחת שהסעודה היא אחר חצות. ועוד דרישה שהסעודה היא סעודה המפסיק בה.

מהו הדין לגבי סעודה המפסקת בערב יום כיפור? צריכים להתוודות קודם סעודה המפסקת. הגמרא במסכת יומא דף פ"ז: אומרת: ת"ר מצות וידוי ערב יוה"כ עם חשכה אבל אמרו חכמים יתודה קודם שיאכל וישתה שמא תטרף דעתו בסעודה. הגירסא של הרמב"ם היא שמא ייחנק בסעודה. מסתבר שאותן דרישות שישנן לגבי סעודה המפסקת בערב תשעה באב קיימות גם לגבי סעודה המפסקת בערב יום כיפור. סעודה מפסקת בערב יום כיפור קשורה למצוות תשובה. שהרי יש חובה מיוחדת של תשובה ווידוי ביום כיפור. כמו שהרמב"ם אומר בפרק ב' הלכות תשובה הלכה ז': יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל. לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתוודות ביום הכפורים. אז מצווה זו של תשובה ווידוי מתחילה בערב יום כיפור קודם סעודה המפסקת. לפי שאר הראשונים החשש הוא שמא תטרף דעתו בסעודה. והיינו שמא ישתכר ובתחילת יום כיפור הוא יהיה שיכור והוא לא יאמר את הוידוי. אבל מכיוון שהוא אמר ווידוי קודם שהוא אכל את סעודה המפסקת ממילא תהיה לו כפרה כבר בתחילת יום כיפור. ואולי הוא לא יאמר ווידוי במשך כל יום הכיפורים מפני שהוא השתכר בערב יום כיפור. אבל הוא בכל זאת יקבל כפרת יום כיפור מכיוון שהוא התוודה בערב יום כיפור קודם סעודה המפסקת. אבל לפי הרמב"ם החשש הוא שמא הוא ימות קודם יום הכיפורים. והוא בכל זאת ישיג כפרת יום הכיפורים מכיוון שהוא התוודה

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

המפסקת בערב תשעה באב. לפי התוספות זה מותר ולפי רש"י זה אסור. אנו הסברנו את השיטה של תוספות שלגבי ערב תשעה באב חשוב שלא יהיו שתי מנות במובן שמגישים אותן כשתי מנות נפרדות. ממילא כשנתבשלו בקדרה אחת מגישים את מה שנתבשל כמנה אחת בלי קשר לכמה מאכלים נתבשלו ביחד בקדרה. מכיוון שכולם נתבשלו ביחד בקדרה אחת אז מגישים את כולם ביחד בצלחת אחת. ההלכה בערב תשעה באב היא לא להגיש שני תבשילים. האיסור הוא בשני תבשילים בהגשה. אז כשאחד אוכל שני מאכלים בבית אחת זה לא שני תבשילים. ממילא זה תלוי בשתי קדרות. שאין מגישים דג וביצה שעליו? ברור שמגישים אותם כמנה אחת בהגשה אחת. זה דומה לשיטה של רבי יהודה בסעודה המפסקת שאומר **ואם היה רגיל לסעוד בעשרה בני אדם סועד בחמשה**. לפי רבי י' יהודה בסעודה המפסקת הוא צריך לשנות את מספר אורחים שיש לו בשולחן. אז האיסור של שני תבשילין הוא שצריכים לשנות את מספר המנות שמגישים בסעודה המפסקת. אז התוספות אומרים שזה תלוי בשתי קדרות. לגבי שני תבשילין בליל הסדר מכיוון שזה זכר לפסח ולחגיגה אז מספיק שיש שני טעמים. וכן לגבי עירוב תבשילין מכיוון שזה הלכה של הכנה לשבת שהוא מכין שני תבשילין לשבת ממילא זה תלוי בשני טעמים ולא בשתי קדרות. הכנה של שני תבשילין לשבת תלוי בשני סוגי מאכל ולא בנתבשלו בשתי קדרות. אם נתבשלו שני מינים בקדרה אחת זה כבר הכנה לשבת. אבל שני תבשילים בערב תשעה באב הוא לא הלכה של טעם. אלא זה הלכה שהסעודה לא תהיה סעודה גדולה. An elaborate meal. זה תלוי בקדרות. אלא שברור שגם לפי התוספות אם נתבשל אותו מין בשתי קדרות שאין זה נחשב שני תבשילין. (בשני תבשילין בליל פסח רב יוסף חושב במונחים של שני מיני בשר. אחד צלי ואחד מבושל. זה נחשב לשני טעמים. ונראה שזה יהיה שני תבשילין גם לגבי ערב תשעה באב.)

התוספות ממשיכים: **אבל אין לאסור לאכול תבשיל שעושים מבצלים ומגבינה ומביצים דאע"ג דאין רגילין העולם לאכול בצלים חיין כדאמר בעירובין (ד' כט.) אכל בצל והשכים ומת וכו' שקשין לכל גופו של אדם כחרבות אעפ"כ מאחר שאין עושין מהם תבשיל בעצמו אם לא ישימו או שומן או שום דבר**

ההלכה של שני תבשילין בסדר בליל פסח. לא צריכים שני תבשילין של שתי קדרות אלא זה שני תבשילין גם אם זה שני תבשילין של שני טעמים. רש"י משווה השם של שני מבשילים בערב תשעה באב לשם של שני תבשילין בליל הסדר. רש"י היה יכול לצעוד עוד צעד ולהשוות השם של שני תבשילין בערב תשעה באב לשם של שני תבשילין בעירוב תבשילין ביו"ט שחל להיות בערב שבת. גם שם יש הלכה של שני תבשילין. לפי רש"י יש השוואה בהגדרה בין שני תבשילין בערב לתשעה באב לשני תבשילין ביו"ט שחל להיות בשבת ולשני תבשילין בליל הסדר.

נסתכל עכשיו בדף ל'. הרא"ש בסימן ל"ג אומר: **ובצרפת מקילין לתת כמה מינין בקדרה אחת דכיון שמבשילי יחד אמרי הוי תבשיל אחד ובאשכנז מחמירין**. התוספות אומרים שזה שני תבשילין רק אם נתבשלו בשתי קדרות. זה מעניין שהתוספות לא מצטטים את רש"י. התוספות היו צריכים לצטט את רש"י ולומר שהם חולקים על רש"י. התוספות היו צריכים לומר ר"ל בשתי קדרות ודלא כמו שפירש רש"י. יתכן שלתוספות לא היה פירוש זה של רש"י. שהתוספות אומרים את השיטה שלהם בלי להזכיר את השיטה של רש"י. לפי התוספות שני תבשילין הוא שני טעמים בשתי קדרות. התוספות אומרים: **ערב ט"ב לא יאכל אדם ב' תבשילין**. פירוש ב' תבשילין ר"ל בשתי קדרות כגון שקורין העולם אכלנו ב' מינים שקורין מיישון. לפי התוספות ההגדרה של שני תבשילין בערב תשעה באב שונה מההגדרה של שני תבשילין בליל הסדר וביו"ט שחל להיות בערב שבת. שני תבשילין לגבי ליל הסדר ולגבי יו"ט שחל להיות בערב שבת תלוי בשני טעמים. אבל שני תבשילין לגבי ערב תשעה באב תלוי לא רק בשני טעמים אלא הוא תלוי גם בשתי קדרות. אם נתבשלו בצלים גבינה וביצים בקדרה אחת מותר לאכול אותם בסעודה

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

צריכים לומר שהם לא שני תבשילים מפני שהם נתבשלו בקדרה אחת. וצריכים לומר שהתוספות אומרים שתבשיל זה של דגים בצלים וגבינה לא נחשב שני תבשילים אפילו לפי רש"י. אפילו אם נדחה את השיטה של התוספות ונסביר כמו רש"י ששני מינים שנתבשלו בקדרה אחת הם כן שני תבשילים, אבל תבשיל זה של דגים בצלים וגבינה אינו נחשב שני תבשילין. התוספות אומרים שתבשיל זה מותר לכולי עלמא. אם נאמר כמו השיטה של התוספות עצמם אז זה מותר מפני שהם נתבשלו בקדרה אחת. אבל אפילו אם נאמר ששני טעמים בקדרה אחת הם אסורים, אבל תבשיל זה של דגים בצלים וגבינה מותר. וזה מפני שבצל לא נמנה כתבשיל נפרד שהוא רק תבלין. והגבינה לא נמנית כתבשיל מפני שהיא דבר שנאכל כמו שהוא חי. אז התבשיל הוא רק תבשיל של ביצים ולכן הוא רק תבשיל אחד והוא מותר. לפי רש"י שני תבשילין תלוי בשני טעמים. אבל זה רק אם הוא סוג מאכל בפני עצמו. מלח הוא אמנם לטעם, אבל הוא לא סוג מאכל בפני עצמו. וכן בצל הוא אמנם לטעם, אבל הוא לא סוג מאכל בפני עצמו.

יש ראשונים ש חולקים התוספות לגבי דבר שנאכל כמו שהוא חי. הם אומרים שלזה יש משמעות רק לגבי בישולי עכו"ם, אבל אין לזה שום שייכות להלכה של שני תבשילין בערב תשעה באב.

הרא"ש בסימן ל"ד אומר: **כתב רב האי גאון שני תבשילין שאמרו כגון אורז ועדשים שהן שני מינים** - הוא מדגיש שני מינים, אבל הוא אינו אומר אם מדובר אפילו בקדרה אחת או הם שני תבשילים רק אם נתבשלו בשתי קדרות. זה תלוי במחלוקת בין רש"י לתוספות. אנו לא יודעים מה היא השיטה של רב האי גאון בזה. - **וה"ר יצחק בן גיאות כתב כל שני תבשילין הן דרך כבוד ואסרו חכמים אפילו ממין אחד** - אנו לא יודעים מה הכוונה בזה? - **או מין של ירק ואין צריך לומר שני מינים** - גם פה אנו לא יודעים לפי הר"י גיאות אם אסור אפילו כשנתבשלו בקדרה אחת או אסור רק כשנתבשלו בשתי קדרות. - **ובצרפת מקילין לתת כמה מינים בקדרה אחת דכיון שמבשילי יחד אמרי הוי תבשיל אחד ובאשכנז מחמירין**. - עכשיו הרא"ש מביא את השאלה לגבי קדרה אחת. זה המחלוקת בין רש"י לתוספות. כשהרא"ש אומר ובצרפת מקילין הכוונה היא לבעלי

שנותן בהם טעם אינו קרוי תבשיל כדי לאסור הביצים שמשימין עמהם אבל מן גבינה המבושלת בקדירה אין חששא לאכול דכל דבר שהוא נאכל כמו שהוא חי כמו חלב כמו גבינה כמו תפוחים אין בהם תורת בשול כלל וכלל: התוספות מביאים את ההלכה שדבר שנאכל כמו שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם. השיטה של התוספות היא שדבר שנאכל כמו שהוא חי אינו נחשב כתבשיל לגבי ההלכה של שני תבשילין. למשל, תפוח עץ אפוי אינו נמנה כתבשיל לגבי שני תבשילין. מפני שאנשים אוכלים תפוח עץ גם כשאינו אפוי. אבל התוספות אומרים שבצל אינו נאכל כמו שהוא חי. שבצלים הם קשים לכל גופו של אדם כחרבות. אז בצלים וגבינה וביצים היה צפוי להיות שני תבשילים. **אעפ"כ מאחר שאין עושין מהם תבשיל בעצמו אם לא ישימו או שומן או שום דבר שנותן בהם טעם אינו קרוי תבשיל כדי לאסור הביצים שמשימין עמהם.** אז בצלים וביצים הוא מותר. מפני שהוא נחשב רק תבשיל אחד. הוא תבשיל של ביצים. הבצלים הוא רק דבר שנותן טעם לתבשיל של הביצים. הבצל הוא רק תבלין. הוא רק כמלח. אז הבצל לא נמנה. אבל יש בקדירה גם גבינה. ועל זה התוספות אומרים שגם הגבינה לא נמנה מפני שהוא נאכל כמו שהוא חי.

כל המפרשים שואלים למה התוספות צריכים לומר סיבות אלו להתיר את התבשיל? למה התוספות צריכים לסבות שונות להסביר למה התבשיל הזה של ביצים, בצלים וגבינה אינו נחשב כשני תבשילין? הרי לפי התוספות זה פשוט שאין זה שני תבשילין מכיוון שכל הדברים נתבשלו בקדרה אחת. התוספות מביאים סבות שונות למה תבשיל זה אינו נחשב שני תבשילין. התוספות אומרים מפני שהבצלים אינם תבשיל בפני עצמם אלא הם תבלין לתבשיל. וזה לא נחשבה שני תבשילין מחמת הגבינה מפני שהגבינה היא דבר שנאכל כמו שהוא חי. אבל למה התוספות צריכים לכל זה? התוספות היו

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

אז יש לנו שתי מחלוקות. מחלוקת אחת היא בין רש"י לבעלי התוספות אם האיסור של שני תבשילין הוא אפילו כששני המינים נתבשלו בקדרה אחת או האיסור הוא רק כששני התבשילים נתבשלו בשתי קדרות. אם שני תבשילין פירושו שני סוג מאכל או פירושו שתי קדרות. מנהג אכשנז הוא לאסור גם כשנתבשלו בדקרה אחת. אבל בצרפת הקילו להתיר כשנתבשלו בקדרה אחת ולאסור רק כשנתבשלו בשתי קדרות. ויש עוד מחלוקת. יש מחלוקת בין בעלי התוספות לחכמי פרובנס אם דבר שנאכל כמו שהוא חי אינו נמנה כתבשיל לגבי האיסור של שני תבשילין תבשילין או הוא כן נמנה כתבשיל לגבי האיסור של שני תבשילין. בעלי התוספות אומרים שהוא לא נמנה כתבשיל ולכן אין הוא מצטרף כתבשיל לאיסור של שני תבשילים. וחכמי פרובנס אומרים שהוא כן נמנה כתבשיל ולכן הוא כן מצטרף לאיסור של שני תבשילים.

בשאלה של קדרה אחת באשכנז החמירו ובצרפת הקילו. ובשאלה לגבי דבר שנאכל כמו שהוא חי בעי התוספות הקילו גם בזה. אבל הראב"ד מחמיר בזה.

הגמרא אומרת: **תניא כלישנא קמא ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין רבן שמעון בן גמליאל אומר ישנה** - אנו לא יודעים בדיוק מה סובר רשב"ג. האם רשב"ג מכחיש את ההלכה של שני תבשילין? הוא רק צריך לשנות. אם כל יום הוא אוכל ארבעה תבשילים, אז בסעודה המפסקת אסור לו לאכול ארבעה תבשילין ומותר לו לאכול שלושה תבשילין. ואם בכל יום הוא אוכל שני תבשילין אז בסעודה המפסקת אסור לו לאכול שני תבשילין אלא יאכל רק תבשיל אחד. אבל אין איסור של שני תבשילים. אלא הוא תמיד צריך לאכול פחות תבשילין מה שהוא רגיל לאכול. ויכול להיות שלפי רשב"ג מותר גם לאכול בשר ולשתות יין. אבל לא מותר לו לאכול בשר ולשתות יין באותו אופן שהוא אוכל בשר ושותה יין בכל יום. לא באותו אופן שהוא רגיל לאכול בשר ולשתות יין. וכן אין איסור של שני תבשילין וגם אין איסור לאכול בשר ולשתות יין. - **אמר רבי יהודה כיצד משנה אם היה רגיל לאכול שני תבשילין יאכל מין אחד** - ואם היה רגיל לאכול שלושה תבשילין אז מותר לו לאכול שני תבשילין. אלא אם הוא רגיל לאכול שני

התוספות. בעלי התוספות מקילין. המחלוקת בין רש"י לתוספות הוא מחלוקת בין מנהג אשכנז למנהג צרפת. זה מעניין. רש"י עצמו היה מצרפת. אבל הוא למד באשכנז והוא קיבל את החומרא של אשכנז. אנו יכולים לצטט מאה עובדות שבהן רש"י חולק על חכמי אשכנז. אבל רש"י פה קיבל את החומרא של אשכנז. ובעלי התוספות מקילים. - **ויש אומרים דוקא שני תבשילין של דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי אבל דבר שהוא נאכל כמו שהוא חי כגול חלב וגבינה ודג מליח יבש לא מקרי שני תבשילין** - אפילו אם שניהם נתבשלו - **ואפילו אחד אינו נאכל כמו שהוא חי והשני נאכל כמו שהוא חי**. - הרא"ש בהתחלה אומר שהוא מותר כששניהם הם דבר שנאכל כמו שהוא חי. ואח"כ הרא"ש אומר שהוא מותר אפילו כשרק אחד מהם הוא דבר שהוא נאכל כמו שהוא חי. מפני שהמין שהוא נאכל כמו שהוא חי לא נמנה כתבשיל. שהייתי יכול לומר שרק כששניהם הם דברים שנאכלים חי אז ההלכה של שני תבשילין אינו שייך. אבל כשרק אחד מהם הוא דבר שנאכל כמו הוא חי והשני הוא דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי אז זה כן נחשב לשני תבשילין. שאז גם המין שנאכל שהוא חי נמנה כתבשיל. והרא"ש אומר לא. אפילו כשמין אחד אינו נאכל כמו שהוא חי, אבל המין השני שנאכל כמו שהוא חי אינו נמנה כתבשיל. - **והראב"ד ז"ל כתב דאפילו גבינה קרי תבשיל** - הראב"ד סובר שאפילו דבר שנאכל כמו הוא חי אסור בדין של שני תבשילין. - **וכן מסתבר דלא שייך לחלק הכא בין נאכל כשהוא חי בין אינו נאכל כמו שהוא חי** כלום הוא הטעם אלא דבריבוי תבשילין יש כבוד ותענוג וכן עושין תבשילין טובים מדבר שנאכל כמו שהוא חי כמו מדבר שאינו נאכל כמו שהוא חי. - **ונהגו באשכנז לאכול ביצה כמו שנהגו בסעודת הבראה ולכן אין אוכלין שום תבשיל אחר בסעודה המפסקת**.

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

לאכול ביחד עם עשרה אנשים שהוא רגיל לאכול עמהם. זה מה שרש"י אומר. שהיו סועדין עמו לכבודו. אבל אם בני הבית הם עשרה אז הוא לא צריך בסעודה המפסקת למעט מעשרה. אלא אז הוא אוכל בעשרה כמו שהוא אוכל כל יום בעשרה. לגבי המאכל זה סיפור אחר. לגבי המאכל ההלכה היא ישנה. אבל לגבי ההלכה של ימעט זה רק שהוא צריך למעט באנשים שהוא מזמין אותם כאורחים לסעוד ביחד אתו. בסעודה המפסקת אסור לו להזמין אותו מספר של אורחים שהוא רגיל להזמין לסעודה.

רש"י אומר: **וחכ"א ישנה. אשני תבשילין קיימי בשר ויין ימעט:** מה רש"י אומר לנו פה? רש"י מתכוון לומר שלגבי שני תבשילין זה לא הלכה למעט את הכמות של שני התבשילין. אלא הוא צריך לשנות. הוא צריך לאכול רק תבשיל אחד. אבל בבשר ויין לא מדובר לשנות. אלא הוא צריך למעט את הכמות של הבשר שהוא אוכל ואת הכמות של היין שהוא שותה.

לפי רשב"ג במשנה ולפי חכמים בברייתא אין איסור של שני תבשילין ואין איסור של בשר ויין אלא זה רק הלכה שהוא צריך לשנות ולמעט.

מהו הפסק של הרמב"ם? הרמב"ם מצטט את המשנה. יש איסור של שני תבשילין ויש איסור של בשר ויין. הרמב"ם אינו פוסק כרשב"ג במשנה. הרמב"ם אינו פוסק כחכמים בברייתא. השיטה של חכמים בברייתא היא זהה עם השיטה של רשב"ג במשנה. והרמב"ם אינו פוסק כרשב"ג. אלא הרמב"ם פוסק כת"ק של המשנה שאסור לאכול שני תבשילים ואסור לאכול בשר ולשתות יין. הרמב"ם מצטט את המשנה. הרמב"ם בפרק ה' הלכות תעניות הלכה ז' אומר: **וְלֹא יֹאכַל בֶּשֶׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן [ל] בְּסַעֲדָה [מ] הַמִּפְסִיק בָּהּ. וְכו', וְלֹא יֹאכַל [ג] שְׁנֵי תַבְשִׁילִין [ס]:** ברור שההלכה היא כסתם משנה וכו' מאיר בברייתא. אלא שהשאלה נשאלת האם ההלכה של רשב"ג של ישנה נדחתה לגמרי, והיינו שלא רק הקולא של ההלכה של רשב"ג נדחתה אלא אפילו החומרא של ההלכה של רשב"ג נדחתה? החומרא של רשב"ג היא **אם היה רגיל לסעוד בעשרה בני אדם סועד בחמשה היה רגיל לשתות עשרה כוסות שותה חמשה כוסות.** אז אולי לפי הסתם משנה ולפי רבי מאיר גם

תבשילין אז מותר לו לאכול רק תבשיל אחד. מזה נראה שלפי רשב"ג ורבי יהודה אין איסור של שני תבשילין. ההלכה היא רק שאם היה רגיל לאכול שני תבשילין אז בסעודה המפסקת מותר לו לאכול רק תבשיל אחד. וכל הדין לפי רשב"ג ורבי יהודה הוא רק שישנה. - **ואם היה רגיל לסעוד בעשרה בני אדם סועד בחמשה היה רגיל לשתות עשרה כוסות שותה חמשה כוסות במה דברים אמורים משש שעות ולמעלה אבל משש שעות ולמטה מותר תניא אידך ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין דברי ר"מ וחכ"א ישנה וממעט בבשר וביין כיצד ממעט אם היה רגיל לאכול ליטרא בשר יאכל חצי ליטרא היה רגיל לשתות לוג יין ישתה חצי לוג יין ואם אינו רגיל כל עיקר אסור -** פה מפורש שלפי חכמים אין איסור לאכול בשר ולשתות יין. אסור רק לאכול בשר ולשתות יין באותו אופן שהוא רגיל לאכול בשר ולשתות יין. ומה לגבי שני תבשילין לפי חכמים? זה אותו דבר לגבי שני תבשילין לפי חכמים. אין איסור לאכול שני תבשילין. ההלכה היא שהוא צריך לשנות ממספר התבשילים שהוא רגיל לאכול. אבל אין איסור מוחלט לאכול שני תבשילין. יש מצבים שבהם אסור לאכול שני תבשילים. ויש מצבים שבהם מותר לאכול שני תבשילים. זה תלוי כמה תבשילים הוא רגיל לאכול בכל יום. אם הוא רגיל לאכול רק שני תבשילים בכל יום או הוא רגיל לאכול שלושה או ארבעה תבשילים בכל יום. חכמים מגלים לנו שלפי רשב"ג במשנה - לפי הפירוש של רבי יהודה בשיטה של רשב"ג - האיסור של שני תבשילים נמחק וגם האיסור של בשר ויין נמחק. ההלכה היא רק לשנות ולמעט ממה שהוא רגיל לאכול וממה שהוא רגיל לשתות.

רש"י אומר: **בעשרה. שהיו סועדין עמו לכבודו.** לפי רש"י אם יש במשפחה עשרה אנשים אז הוא אינו צריך בסעודה המפסקת למעט מעשרה. הוא יכול בסעודה המפסקת

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

מים. התוספות אומרים את זה לגבי שכר ומשקה אחר. וכן הוא צריך לשנות את מקומו. אז התוספות פוסקים לחומרא כת"ק שיש איסור מוחלט של שני תבשילין ויש איסור מוחלט של בשר ויין. ששני תבשילין הם בכל מקרה אסורים. ובשר ויין הם בכל מקרה אסורים. אבל מצד שני, יש חובה של מיעוט ושינוי לגבי שתייה ולגבי מקום אכילה. אז זה מחלוקת בין התוספות לרמב"ם אם יש הלכה של ישנה בסעודה המפסקת או לא.

איסור רחיצה של אבלות של תשעה באב מתחיל בסעודה המפסקת

הגמרא אומרת: **תניא אידך כל שהוא משום תשעה באב** - הפירוש הוא סעודה המפסקת. ככה אומר רש"י: כל שהוא משום ט' באב. כגון סעודה המפסיק בה: - **אסור לאכול בשר ואסור לשתות יין ואסור לרחוץ** - האיסור רחיצה אינו מתחיל בשקיעת החמה, אלא הוא מתחיל בסעודה המפסקת. לא כל איסורי אבלות של תשעה באב מתחילים בסעודה המפסקת. האיסור של נעילת הסנדל אינו מתחיל עם סעודה המפסקת. אבל האיסורים של רחיצה וסיכה מתחילים עם סעודה המפסקת. - **כל שאינו משום ט"ב** - היינו סעודה שאינו מפסיק בה. רש"י אומר: כל שאינו משום ט"ב. כגון סעודה המפסיק בה בתענית צבור אי נמי סעודה שאינו מפסיק בה: - **מותר לאכול בשר ולשתות יין ואסור לרחוץ** - הרי מדובר בסעודה שאינו מפסיק בה. אז למה אסור לרחוץ? הרא"ש בסימן ל"ח גורס ומותר לרחוץ. גירסא זו היא הגרסה הכי טובה. אחרת אנו מסתבכים בקשיים. אבל יש חידוש בברייתא. החידוש הוא שהאיסור רחיצה מתחיל עם סעודה המפסקת. אין שום ברייתא ואין שום מ"ד שאומר שכל האבילות של תשעה באב מתחילה עם סעודה המפסקת. אבל האיסור רחיצה הוא יוצא מן הכלל. למה האיסור רחיצה הוא יוצא מן הכלל? הרמב"ן בתורת האדם אומר מפני שברחיצה כשאחד רוחץ עכשיו יש לו הנאה מהרחיצה גם אח"כ. שיש שני סוגי ניהוגי אבלות. יש איסור אבלות של נעילת הסנדל. וזה מפני כשאחד לובש סנדל הוא מרגיש נוח בזה. אבל כשהוא מוריד את הסנדל כל התענוג שהיה לו קודם מהסנדל נפסק. אז אם אחד לובש סנדל בסעודה המפסקת לא תהיה לו שום הנאה מזה אחר שקיעת החמה. אז האבילות היא מוגבלת לזמן

החומרא של ישנה נדחתה. או אולי אנו מקבלים את החומרא של תנא קמא וגם החומרא של רשב"ג? אנו מקבלים את החומרא של תנא קמא שיש איסור מוחלט של שני תבשילין ואיסור מוחלט של בשר ויין. שהם בכל מצב אסורים. הם אסורים גם אם בכל יום הוא רגיל לאכול שלושה תבשילין ולאכול יותר בשר ולשתות יותר יין. שבכל מצב אסור לאכול שני תבשילין ואסור בכלל לאכול בשר ולשתות יין. אבל מצד שני אנו מקבלים גם את החומרא של ההלכה של ישנה של רשב"ג. והיינו הדין של **ואם היה רגיל לסעוד בעשרה בני אדם סועד בחמשה היה רגיל לשתות עשרה כוסות שותה חמשה כוסות**. הרמב"ם אינו מזכיר בכלל את ההלכה של ישנה. כנראה שהרמב"ם דוחה לא רק את הקולא בשיטה של רשב"ג אלא הוא דוחה גם את החומרא שיש בהלכה של רשב"ג. יש איסור של שני תבשילין. יש איסור של בשר ויין. ואין הלכה שצריכים לשנות.

התוספות אומרים: **ואם היה רגיל לסעוד בעשרה יסעוד בחמשה. צריך למעט בכבודו**: התוספות אומרים בדיוק מה שרש"י אומר. אם העשרה אנשים שסועדים אתו הם בני ביתו אז הוא יכול לאכול עמהם בסעודה המפסקת.

התוספות אומרים: **וכן צריך למעט בשתייתו שאם היה רגיל לשתות עשרה כוסות משכר או ממשקה אחר לא ישתה כי אם חמשה וצריך לשנות מקומו שהוא רגיל לאכול בו כמו שהיה מנהגו של רבי יהודה בר' אילעאי. שישב ואכל ערב ט"ב בין תנור לכיריים מקום שהיה מנוול**: אז הפסק של בעלי התוספות הוא להחמיר כת"ק וגם להחמיר להלכה של ישנה של רשב"ג. יש איסור מוחלט של שני תבשילין. יש איסור מוחלט של בשר ויין. אבל יש גם הלכה של ישנה ושל ימעט. אם הוא רגיל לשתות ארבעה כוסות של מים אז בסעודה המפסקת אסור לו לשתות חמש כוסות של מים אלא ישתה ארבע כוסות של

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

עוד דבר. הברייתא אומרת שכל שהוא משום סעודה המפסקת אסור לאכול בשר ולשתות יין. ואסור לו לרחוץ. הפירוש הוא שכבר שבשעת סעודה המפסקת אסור לולאכול בשר ולשתות יין ואסור לו לרחוץ. למשל, אחד התחיל סעודה המפסקת בשעה שש. אז כבר בשעת הסעודה אסור לו לרחוץ כמו שאסור לו לאכול בשר ולשתות יין. לגבי האיסור רחיצה, האבלות של תשעה באב מתחילה עם סעודה המפסקת. אכילה ושתייה מותרת. אבל רחיצה אסורה. התענית עוד לא מתחילה, אבל האבלות כבר מתחילה. שיש בתשעה באב שתי הלכות. הלכה של תענית והלכה של אבלות. והאבלות מתחילה עם בסעודה המפסקת. לא כל ניהוגי אבלות. אבל יש ניהוגי אבלות שמתחילים עם סעודה המפסקת. אבל האיסור של אכילה ושתייה אינו קשור לאבלות של תשעה באב. האיסור של אכילה ושתייה הוא אך ורק מחמת התענית. והתענית של תשעה באב מתחילה רק בשקיעת החמה. אבל חלק מניהוגי אבלות מתחיל עם סעודה המפסקת.

רב האי גאון סובר שאין תוספת לתשעה באב. יש תוספת ליום כיפור מפני שיש קדושת היום ליום כיפור. ובתשעה באב אין קדושת היום. אבל רב אלפס אומר שיש תוספת לתשעה באב. זה סיפור אחר.

אבל ברגע שאחד מתחיל לאכול סעודה המפסקת אז מתחילים איסורי אבלות של תשעה באב. לא כל איסורי אבלות. אלא איסור רחיצה מתחיל כבר עם סעודה המפסקת.

הברייתא ממשיכה: ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו כל שעה שמותר לאכול בשר מותר לרחוץ. הפשט הוא כל זמן שהתענית לא התחילה אין איסור רחיצה. לא יכול להיות איסור רחיצה קודם שהתענית מתחילה. האבלות של תשעה באב מתחילה באותו זמן שהתענית מתחילה. התענית מתחילה בשקיעת החמה או כשיש קבלת תוספת. אז בשעת סעודה המפסקת אין שום איסורי אבלות של תשעה באב. אז אין שום סיבה שרחיצה תהיה אסורה בשעת סעודה המפסקת. רש"י אומר: ה"ג ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו כל שעה שמותר לאכול מותר לרחוץ ולא גרסינן בשר כלומר אפילו בשעת סעודה המפסיק מותר לרחוץ הואיל

שאינו לובש את הסנדל. סוג זה של צער ואבלות מתחיל רק בתשעה באב. אבל ההנאה של רחיצה וסיכה נמשכת גם לאחר הרחיצה והסיכה. אז אם אחד רוחץ גופו בסעודה המפסקת אז יש לו הנאה מרחיצה זו גם אחר שקיעת החמה. סוג זה של אבלות מתחיל עם סעודה המפסקת. נמצא שבסעודה המפסקת אכילה ושתייה מותרת, אבל רחיצה אסורה.

לפי רב אלפס יש תוספות לצום של תשעה באב. אז יכול להיות איסור של אכילה ושתייה גם קודם שקיעת החמה. רב האי גאון אינו מסכים עם זה. לפי רב האי גאון אפילו אם אחד יקבל על עצמו את הצום של תשעה באב קודם שקיעת החמה לא תהיה בזה שום משמעות. לפי רב האי גאון אין תוספת לתענית ציבור. התוספות בדף ל': אומרים: **אבל מכל מקום אין לאסור לשתות משאכל סעודה מפסקת ועדיין הוי היום גדול . כדמשמע בירושלמי דר' יוסי איקלע לבצרה אכל סעודה מפסקת אתא לגבי דריש כנישתא והוה סעיד אמר ליה ההוא ריש כנישתא סעוד אצלי אמר ליה אכלית ואפסקית אמר לו אשגח עלי דלא לימרון הדין גברא לא אשגח עליה אכל מכל עיגול פתית ואכל מכל תבשיל ותבשיל חד פת ושתה מכל חבית חד כסא והכי הלכתא אם עדיין היום גדול לאחר שאכל סעודה המפסקת מותר לשתות אפילו ערב יוה"כ וכל שכן ערב תשעה באב: השיטה של התוספות היא שהעובדה שהוא החליט לא להמשיך לאכול יותר זה לא נחשב קבלת הצום. לקבל הצום אחד צריך לומר שהוא מקבל על עצמו את הצום. אז לאחר סעודה המפסקת מותר לו להמשיך לאכול. אז אכילת ושתייה מותרת. אבל רחיצה אסורה. מכיוון שהוא החליט לא להמשיך לאכול אז הסעודה נהיית סעודה המפסקת. וממילא יש איסור רחיצה. כל מה שאסור לעשות בסעודה המפסקת אסור לעשות אף שזה עדיין קודם שקיעת החמה. אז רחיצה אסורה, אבל אכילה ושתייה מותרת.**

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

הברייתא אומרת: ת"ר כל מצות הנוהגות באבל נוהגות בט' באב אסור באכילה ובשתיה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה. יש לפרש את דברי הברייתא בשני אופנים. יש לומר שאיסורים אלו הם איסורי תענית. אלא שאיסורי תענית אלו הם אסורים גם באבל. אבל בתשעה באב אין אבלות בלי תענית. אם אין תענית אז אין אבלות.

איסור רחיצה בתשעה באב הוא איסור כפול. הוא מושרש בשתי תחומים של הלכה. הוא הלכה של עינוי כמו ביום כיפור, ושנית, הוא הלכה של אבלות. יש שני איסורים של רחיצה בתשעה באב. כשאחד רוחץ גופו בתשעה באב הוא עובר על שני איסורים. איסור תענית כמו ביום כיפור. ואיסור אבלות. אז יש לומר שיכול להיות איסור אבלות של רחיצה בלי שיהיה איסור תענית של רחיצה. ויש את זה בסעודה המפסקת. בסעודה המפסקת יש אבלות של תשעה באב בלי תענית של תשעה באב. איסור אבלות של רחיצה חל אף שהתענית עדיין לא חלה. אבל יש לומר לא. אמנם יש איסור אבלות של רחיצה. אבל זה רק כשיש תענית. אם אין תענית אז אין אבלות. המחייב הוא תענית. אבל האיסור רחיצה של תענית נהפך גם לקיום של אבלות. אבל כל זמן שאין תענית גם אין אבלות. זה נקודת המחלוקת בין ת"ק לר' ישמעאל ברבי יוסי. ת"ק סובר שיכול להיות קיום אבלות בלי שיהיה התענית של תשעה באב. אז סעודה המפסקת היא התחלתה של האבלות של תשעה באב. הגאון אומר שסעודה המפסקת היא הלכה של מתו מוטל לפניו. אז יש אבלות בסעודה המפסקת. לכן יש ניהוגים מסוימים של אבלות מתחילים כבר בסעודה המפסקת. לא כל ניהוג אבלות. הרמב"ן אומר שנעילת הסנדל אינה אסורה בסעודה המפסקת. אבל רחיצה וסיכה הם אסורים בסעודה המפסקת. שבוודאי יש קיום של אבלות בשעה שאוכלים סעודה המפסקת. הגאון אומר שזה דין של מתו מוטל לפניו. יש בשעת סעודה המפסקת קיום של אנינות. לכן יש בשעת סעודה המפסקת קיום של אבלות על ידי איסור רחיצה. זו היא השיטה של ת"ק. אבל ר' ישמעאל ברבי יוסי אומר כל שעה שמותר לאכול מותר לרחוץ. מכיוון שעדיין אין תענית של תשעה באב אז עדיין אין אבלות של תשעה באב. זה המחלוקת בין ת"ק לרבי ישמעאל ברבי יוסי.

ומותר לאכול: האבלות מתחילה עם התענית ולא קודם התענית.

מה היא נקודת המחלוקת בין התנאים? מה היא נקודת המחלוקת בין ר' ישמעאל ברבי יוסי לרשב"ג? הרמב"ם פוסק כר' ישמעאל ברבי יוסי שהאבלות מתחילה רק עם התענית ולא קודם התענית. כל זמן שמותר לאכול מותר לרחוץ. אבל הת"ק סובר כל שהוא משום ט"ב אסור לרחוץ. זה מחלוקת תנאים אם האיסור רחיצה מתחיל עם סעודה המפסקת או הוא מתחיל רק בשקיעת החמה. מה היא נקודת המחלוקת? (יש לומר אם האבלות של שבוע שחל בו היא אבלות של תשעה באב שהאבלות מתפשטת ומתחילה בתחילת השבוע אז יכול להיות שהאבלות של תשעה באב של רחיצה וסיכה מתחילה עם סעודה המפסקת. אבל אם לא קיימת הלכה כזו של התפשטות של האבלות והאבלות של שבוע שחל בו היא יחידה נפרדת של אבלות אז יהיה קשה להבין איך כבר בסעודה המפסקת יש איסורי אבלות של תשעה באב. אבל אין בזה קושיה של ממש.)

והנה רחיצה אסורה בתשעה באב משתי סיבות. רחיצה אסורה בתשעה באב מפני שתשעה באב הוא תענית ציבור. כל שאסור ביום הכיפורים אסור בתשעה באב. זה ברייתא במסכת פסחים. כל שאסור ביום הכיפורים אסור בתשעה באב. יש בתשעה באב חמישה עינויים כמו שיש ביום כיפור חמישה עינויים. אכילה ושתייה, רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה. אז רחיצה אסורה בתשעה באב בתורת תענית כמו שביום כיפור רחיצה אסורה בתורת תענית. או יש לומר שרחיצה אסורה בתשעה באב לא בתורת תענית אלא מחמת אבלות. מצד תענית תשעה באב אסור רק באכילה ושתייה כמו בכל תעניות. לא תעניות הציבור אלא ככל תעניות. אלא שתשעה באב הוא יום של אבלות. כל מצוות הנוהגות באבל נוהגות בתשעה באב.

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

הגמרא להלן אומרת כל האוכל בשר ושותה יין בתשעה באב כאילו אוכל ושותה ביום הכיפורים. רש"י אומר שמדובר בסעודה המפסקת. ויכול להיות שבתשעה באב עצמו מלבד האיסור אכילה ושתייה יש גם איסור של אכילת בשר ושתיית יין. אבל לפי הגאון האיסור של אכילת בשר ושתיית יין בסעודה המפסקת הוא איסור של אנינות. שזה הלכה של מתו מוטל לפניו. אז זה לא שייך בתשעה באב עצמו. לגבי זה סעודה המפסקת יותר חמור מתשעה באב עצמו. שסעודה המפסקת היא דין של מתו מוטל לפניו.

נקודת המחלוקת בין ת"ק לר' ישמעאל ברבי יוסי הוא אם יש קיום של אבלות של תשעה באב בלי שיהיה דין של תענית. אבל זה דבר פשוט שרחיצה וסיכה אסורים בתשעה באב משתי סיבות. בתורת עינוי ובתורת אבלות. זה לא רק בעיה תיאורטית. יש הבדל הלכה למעשה בין איסור רחיצה בתורת תענית לאיסור רחיצה בתורת אבלות. האבל מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בצונן. אסור לאבל לרחוץ כל גופו בצונן. אבל מותר לו לרחוץ מקצת גופו בצונן. אבל ביום כיפור אסור לאדם להושיט אצבעו במים. מה היא ההלכה בתשעה באב? לפי הגמרא בתענית פרק ראשון דף י"ג. אומרת: **אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא כל שהוא משום אבל כגון תשעה באב ואבל אסור בין בחמין בין בצונן כל שהוא משום תענוג כגון תענית צבור בחמין אסור בצונן מותר.** אז בתשעה באב אסור לרחוץ בין בחמין בין בצונן. אבל זה כמו הדין באבל. אסור לרחוץ אפילו מקצת גופו בחמין. ואסור לרחוץ כל גופו בצונן. אבל מותר להושיט אצבעו במים. אבל ביום כיפור זה אסור. אז לפי הסוגיא בתענית האיסור רחיצה בתשעה באב אינו בתורת עינוי אלא הוא בתורת אבלות. אם האיסור רחיצה בתשעה באב היה בתורת עינוי אז זה היה צריך להיות כמו האיסור רחיצה ביום כיפור שאסור להושיט אצבעו במים. אז מגמרא זו מוכח שהאיסור רחיצה בתשעה

באב הוא אך ורק משום אבלות. זה לא משום עינוי ומשום אבלות. אלא זה אך ורק משום אבלות. לכן האיסור רחיצה בתשעה באב הוא כמו האיסור רחיצה באבל. אז זה לא רק תיאוריה. אלא מחמת זה בתשעה באב מותר לרחוץ מקצת גופו בצונן. תשעה באב הוא כמו אבל. אבל הגמרא בפסחים דף נ"ד אומר אחרת. זה מחלוקת בין הסוגיות. הגמרא בפסחים אומרת כל האסור ביום כיפור אסור בתשעה באב. ואסור להושיט אצבעו במים. וככה נפסק להלכה. זה מחלוקת הסוגיות אם האיסור רחיצה בתשעה באב הוא רק איסור אבלות. או הוא איסור תענית כמו ביום כיפור. ככה סוברת הגמרא בפסחים. או יכול להיות שהגמרא בפסחים סוברת שרחיצה אסורה בתשעה באב משום תענית ומשום אבלות. הסוגיא בתענית סוברת שהאיסור הוא רק בתורת אבלות ולא בתורת תענית. שאם זה היה בתורת תענית אז היה אסור להושיט אצבעו במים.

אנו פוסקים כסוגיא בפסחים שבתשעה באב אסור להושיט אצבעו במים. וברור שזה בתורת עינוי ולא בתורת אבלות. אבל גם ברור שהדין של עינוי לא שייך לסעודה המפסקת. אז אם רחיצה אסורה בסעודה המפסקת זה רק בתורת אבלות ולא בתורת עינוי. זה השיטה של ת"ק שכבר בסעודה המפסקת יש איסור של רחיצה. ומה היא השיטה של ר' ישמעאל ברבי יוסי משום אביו? אמנם נכון שבאיסור רחיצה בתשעה באב יש קיום של אבלות. אבל לא יכול להיות קיום של אבלות אלא אם כן זה יום התענית. ובסעודה המפסקת זה עדיין לא יום התענית.

המחבר מביא שתי דעות כשתשעה באב חל בשבת ונדחה ליום ראשון האם אבלות שבצנעא נוהגת בשבת או לא? האור זרוע אומר שאז אבלות שבצנעא נוהגת בשבת. אבל ברור ששבת הוא לא יום התענית. אז אנו רואים שיכול להיות ניהוג אבלות של תשעה באב אף שזה לא יום התענית של תשעה באב. אז יכול להיות שהאור זרוע פוסק כת"ק שיש איסור רחיצה בסעודה המפסקת. שהאיסור רחיצה של אבלות של תשעה באב אינו תלוי ביום התענית של תשעה באב. ולכן האור זרוע אומר כשתשעה באב חל בשבת אז דברים שבצנעא נוהגים בשבת. אבל לפי ר' ישמעאל ברבי יוסי אי אפשר להפריד את האבלות מהתענית. אז

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

אנו לא יכולים לומר שיש בשבת אבלות של דברים שבצנעא והתענית הוא ביום ראשון.

יש תשובת הגאונים שדנה בשאלה אם האיסור של נעילת הסנדל בתשעה באב הוא משום אבלות או הוא משום תענית. אנשי מצרים רצו היתר ללבוש נעליים בתשעה באב אחרי חצות. הם רוצו לומר מכיוון שזה הלכה של אבלות אז נאמר לגבי האבלות מקצת היום ככולו. והגאונים ענו בשלילה על זה. הם קודם כול אמרו שלא שייך לומר לגבי תשעה באב מקצת היום ככולו. אז אפילו אם נעילת הסנדל הייתה רק משום אבלות לא היה שייך לומר לגבי זה מקצת היום ככולו. ושנית, האיסור של נעילת הסנדל בתשעה באב הוא לא רק משום אבלות אלא הוא גם משום עינוי. זו תשובה של רב האי גאון לאנשי מצרים.

הרמב"ם משמיט את ההלכה שיש איסור רחיצה בסעודה המפסקת. כנראה שהרמב"ם פוסק כר' ישמעאל ברבי יוסי. אבל יש ראשונים שפוסקים כת"ק שיש איסור רחיצה בסעודה המפסקת. הרא"ש מביא בשם הרמב"ן: תניא (דף ל.) כל שהוא מחמת ט' באב אסור לאכול בשר ולשתות יין ואסור לרחוץ. וכל שאינו מחמת ט' באב מותר לאכול בשר ולשתות יין ומותר לרחוץ. ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו כל זמן שמותר לאכול מותר לרחוץ. פי' כל שהוא מחמת ט' באב זהו סעודה שהוא מפסיק בה שאסור לאכול בה בשר ולשתות יין ומכיון שקיבל עליו קצת אבילות אסור לרחוץ. ואע"ג דאכתי לא חל ט' באב. דרחיצה הנאה דלאחר שעה היא - כל זה מדברי הרמב"ן בתורה האדם. - ונראה כרוחץ להנאת ט' באב ומשום הכי אסור. אבל בנעילת הסנדל ובשאר דיני אבילות אינו נוהג עד שתחשך. ור' ישמעאל בר' יוסי (אומר) משום אביו לית ליה האי סברא אלא כל זמן דמותר לאכול דהיינו כל היום מותר לרחוץ. ולישנא דתוספתא (שם) כל שהוא מסעודת ט' באב אסור לאכול בשר ואסור לשתות יין ואסור

לאכול שני תבשילין ואסור לרחוץ ולסוך. וכל שאינו מסעודת תשעה באב מותר לאכול בשר ולשתות יין ומותר לרחוץ ולסוך. ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו כל שעה שמותר לאכול מותר לרחוץ פניו ורגליו. והלכתא כתנא קמא דסתמא תניא. ור' ישמעאל בר' יוסי משום אביו יחידאה הוא ולא סבירא לן כוותיה. אבל רבינו הגדול לא כתב זו בהלכותיו ושם דחה דברי (הרב) הברייתא משום דסתמא דמתני' לא קתני באיסורא דעט"ב אלא לאכול בשר ולשתות יין ושני תבשילין. ולא מוכרעת מילתא למידחה דאיכא למימר מתני' איסור דפסיקא ליה קתני איסורא דתליא בקבלת עצמו לא קתני. ומשום שתיקה דמתני' לא פסיקנא בשום דוכתא. מאי דלא פירשו במתני' פירשו בברייתא הלכך מכי אכיל סעודה המפסיק בה משש שעות ולמעלה והתחיל באבילות אסור לרחוץ אפי' פניו ורגליו ואסור לסוך כתשעה באב עצמו כדאיתא בתוספתא ע"כ דבריו ולא כן עמא דבר. ודבר תימה הוא שיהא מותר לאכול ולשתות ויהא אסור לרחוץ ולסוך.

הרא"ש ממשיך: והראב"ד ז"ל פירש כל שהוא משום תשעה באב כלומר סעודה המפסיק בה ואסור לרחוץ משהפסיק כמו שאסור לאכול אפילו לא פירש כלום מרחיצה אלא כיון שפירש אכילה וחל עליו התענית לענין אכילה אסור גם ברחיצה. וכל שאינו משום ט' באב כגון תענית צבור אע"פ שמפסיק מבעוד יום מותר לאכול בשר ולשתות יין בסעודה שהוא מפסיק בה ומותר לרחוץ. ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו כל שעה שמותר לאכול פירוש אם לא היה מפסיק מותר לרחוץ ואע"פ שהפסיק מאכילה מותר ברחיצה. וכן יש לפרש גם בתוספתא. ואני כתבתי לעיל (**בפ"א סי' י"ד**) בשם רבינו יצחק שאע"פ שהפסיק מותר לאכול. והביא ראייה מעובדא דאיכה רבתי שביהודה בן בתירא אכל עיו"כ אחר שהפסיק. וא"כ גם לרחוץ ולסוך מותר וכן עמא דבר: (**יומא עח, א**) הראב"ד מפרש את המחלוקת בין ת"ק לרבי ישמעאל ברבי יוסי באופן אחר. הראב"ד מפרש שאסור לרחוץ משהפסיק. כמו שאסור לאכול אפילו לא פירש כלום מרחיצה אלא כיון שפירש אכילה וחל עליו התענית לענין אכילה אסור גם ברחיצה. וכל שאינו משום ט' באב כגון תענית צבור אע"פ שמפסיק מבעוד יום מותר לאכול בשר ולשתות יין בסעודה שהוא מפסיק בה ומותר לרחוץ.

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

מגוחך לחשוב ככה. זה נקודת המחלוקת בין ת"ק לר' ישמעאל ברבי יוסי. הראב"ד סובר שבלי קבלת תוספות על הצום אין אף מ"ד שיסבור שיש איסור של רחיצה קודם שקיעת החמה. שלא יכול להיות אבלות קודם תשעה באב. שאי אפשר להפריד את האיסור רחיצה מהתענית. אם מותר לאכול אז מותר גם לרחוץ גופו. והמחלוקת בין ת"ק לר' ישמעאל ברבי יוסי הוא רק לאחר קבלה של הצום של תשעה באב. לפי ת"ק כשאחד מקבל את התענית של תשעה באב אז מתלווה לקבלה זו כל החמישה עיניים אף שבקבלה שלו הוא הזכיר רק אכילה ושתייה ולא הזכיר את כל החמישה עיניים. אבל ר' ישמעאל ברבי יוסי סובר שרק אכילה ושתייה כלולים בקבלה שלו להוסיף על התענית. שאר העיניים אינם אסורים בתורת תענית אלא הם אסורים רק בתורת אבלות. ואבלות של תשעה באב אינה יכולה להתרחב ולחול בערב תשעה באב. אין הלכה של תוספות לגבי אבלות. אז כשאחד מקבל תוספות של תשעה באב הוא אמנם אסור באכילה ושתייה, אבל הוא מותר בכל שאר העיניים. הוא אמנם אסור באכילה ושתייה, אבל הוא מותר ברחיצה, סיכה ונעילת הסנדל.

אז יוצא שלפי רבי ישמעאל ברבי יוסי האיסור של רחיצה, סיכה ונעילת הסנדל הם אך ורק בתורת אבלות. אז אין איסור להושיט אצבעו במים כמו שהגמרא בפסחים אומרת. אלא זה כמו הסוגיא בתענית שבתשעה באב אסור לרחוץ בחמין אפילו מקצת גופו ובצונן אסור לרחוץ רק כל גופו. ואם נפסוק כר' ישמעאל ברבי יוסי אז נפסוק כמו הסוגיא בתענית שבתשעה באב רחיצה בצונן מותרת במקצת גופו ואסורה רק בכל גופו. שזה הא בהא תליא.

אנו לא כל כך מבינים את דברי הברייתא. הברייתא אומרת: **כל מצות הנוהגות באבל נוהגות בט' באב אסור באכילה ובשתיה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה.** אבל הרי האיסור אכילה ושתייה הוא בוודאי רק בתורת תענית ולא בתורת אבלות. אבל מותר באכילה ושתייה. אלא צריכים לומר שהפשט בברייתא הוא שבתשעה באב מלבד האיסור של אכילה ושתייה, כל מצוות הנוהגות באבל נוהגות בתשעה באב. אז הפשטות של הברייתא היא ששאר העיניים בתשעה באב הם בתורת אבלות. אלא שיש

הרמב"ן מפרש את הסוגיא שלא מדובר בקבלת תענית. והמחלוקת בין ת"ק לרבי ישמעאל ברבי יוסי היא אם כבר בסעודה המפסקת מתחילה אבלות של תשעה באב לגבי האיסור רחיצה. אבל הראב"ד סובר שבלי קבלת תוספת תענית בוודאי אין איסור רחיצה קודם שקיעת החמה. לפי הראב"ד אין שום מ"ד שסובר שאף בלי קבלת תוספת תענית יהיה איסור רחיצה קודם שקיעת החמה. שאין שום סיבה שרחיצה תהיה אסורה בסעודה המפסקת. אלא מדובר שאחר סעודה המפסקת הוא קיבל את התענית על עצמו. ות"ק סובר שהקבלה לגבי צום היא מספיק גם לגבי האיסור רחיצה. מכיוון שהוא אסור באכילה ממילא הוא אסור גם ברחיצה. ור' ישמעאל ברבי יוסי סובר שהקבלה היא יעילה לגבי אכילה, אבל לא לגבי רחיצה.

ונראה לפרש שנקודת המחלוקת היא אם החמישה עיניים הם משום אבלות או הם משום תענית. שברור שתוספת לא שייך לגבי אבלות. אחד לא יכול לקבל אבלות. ת"ק סובר שהחמישה עיניים בתשעה באב הם משום תענית כמו ביום כיפור. וכשאחד מקבל תוספת יום הכיפורים לגבי הצום ברור שהוא אסור בכל החמישה עיניים. למה? מפני שברגע שהוא אומר שהוא מקבל על עצמו להימנע מאכילה ושתייה הוא כבר מוסיף על הצום וממילא הוא אסור בכל חמישה העיניים. אז גם בתשעה באב, אם אחד מקבל את התענית לעניין אכילה ושתייה הוא ממילא אסור בכל חמישה עיניים. אבל ר' ישמעאל ברי יוסי סובר שבתשעה באב כל החמישה עיניים חוץ מאכילה ושתייה הם לא בתורת תענית אלא הם רק בתורת אבלות. ולגבי אבלות אחד לא יכול לקבל על עצמו להוסיף על האבלות בערב תשעה באב. בתענית ההלכה היא שאפשר להוסיף על התענית. בתענית יש הלכה של תוספות. אבל באבלות אין תוספות. אבל יכול לקבל תוספות להאריך את האבלות מעבר לשבעה לתוך יום שמיני?

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

לומר שהם אסורים גם בתורת אבלות. ואין הכי נמי הם אסורים גם בתורת תענית.

הלכות של סעודה המפסקת בתענית דף ל'.
והמשך הסוגיא בדף ל':

הגמרא בדף ל'. אומרת: לא יאכל בשר ולא ישתה יין: תנא אבל אוכל הוא בשר מליח ושותה יין מגתו בשר מליח עד כמה אמר רב חיינא בר כהנא משמיה דשמואל כל זמן (שאינו) כשלמים ויין מגתו עד כמה כל זמן שהוא תוסס תנא יין תוסס אין בו משום גילוי וכמה תסיסתו ג' ימים. המשנה אומרת שמדובר בערב תשעה באב. אבל הפשט הוא שמדובר בסעודה המפסקת. סעודה המפסקת פירושו שזה אחר חצות וגם שזה הסעודה לפני הצום. והביריתא אומרת אבל אוכל הוא בשר מליח ושותה יין מגתו. יין מגתו פירושו יין בלי אלכוהול. זה מה שנקרא היום מיץ ענבים. והגמרא אומרת על יין מגתו ועד כמה כל זמן שהוא תוסס. יין מגתו מותר עד שתהליך ההחמצה נשלם. הוא מותר אף שתהליך ההחמצה כבר התחיל. אז מיץ ענבים מותר בסעודה המפסקת וגם בשר מליח מותר בסעודה המפסקת. והגמרא אומרת על ההיתר של בשר מליח כל זמן שאינו כשלמים. אם עבר שני ימים ולילה אחד אז הוא בשר מליח והוא מותר בסעודה המפסקת. אז הגמרא מפרשת בשר מליח לא כמו שאנו היינו מפרשים. אנו היינו מפרשים בשר מליח שהוא בשר מאוד ישן. אבל הגמרא מפרשת בשר מליח שהוא בשר שעבר עליו זמן של אכילת בשר שלמים. ומותר לאכול אותו בסעודה המפסקת. וכן יין מגתו מותר בסעודה המפסקת.

מהו הדין לגבי אונן? הרי אונן אסור בבשר ויין. האם ההיתר של בשר מליח ויין מגתו שייך לגבי אונן? זה תלוי איך אנו מפרשים את ההיתר של בשר מליח ויין מגתו. על מה מבוסס ההיתר של בשר מליח ויין מגתו? יכול להיות שההיתר מבוסס על העובדה שבשר מליח הוא לא טעים כמו בשר טרי. וכן מובן

שיין מגתו אינו טעים כמו יין שיש בו אלכוהול. אז יכול להיות שזה שיעורים בטעם. כמה זה טעים. האיסור בסעודה המפסקת הוא למעט בכבודו. אז בשר מליח ויין מגתו מוגדרים כאוכל רגיל ולא כאוכל שנותן לאדם תענוג מיוחד. לפי זה יתכן שההיתר של בשר מליח ויין מגתו שייך גם לגבי אונן. אבל יש לפרש את ההיתר של בשר מליח ויין מגתו אחרת. יש לומר שהאיסור של בשר ויין בסעודה המפסקת הוא מחמת ביטול קרבנות. הגמרא אומרת משחרב בית המקדש החכמים רצו לאסור אכילת בשר ושתית יין כל השנה. אלא שהם לא עשו את זה שגזירה כזו הייתה צריכה להיות גם לגבי מים. וזה מפני שבמקדש הייתה מצווה של ניסוך המים. וכן הגזירה הייתה צריכה להיות גם לגבי פירות שהרי במקדש היו מביאים פירות כביכורים. אבל אנו רואים שהייתה מחשבה של החכמים לאסור בשר ויין כל השנה כולה מחמת העובדה של ביטול קרבנות. אז יכול להיות שחכמים גזרו על בשר ויין בסעודה המפסקת לא מחמת התענוג שיש באכילת בשר ושתית יין אלא מחמת ביטול קרבנות. למה לפי זה לא גזרו גם על מים בסעודה המפסקת? אנו לא יודעים. לפי זה אנו מבינים למה האיסור של בשר תלוי בזמן של אכילת שלמים. שחכמים אסרו בסעודה המפסקת בשר שבקדשים היה ראוי לאכול אותו מבחינת הזמן של אכילת קדשים. ומהו הזמן הכי ארוך לאכילת בשר קדשים? שני ימים ולילה אחד שזה הזמן לאכילת בשר שלמים. השאלה נשאלת לגבי יין מגתו. למה שיין מגתו מותר בסעודה המפסקת? יין מגתו כשר בדיעבד למצוות ניסוך היין על המזבח. אז למה יין מגתו אינו אסור בסעודה המפסקת? הרי הוא כשר בדיעבד למזבח. כתוב הסך נסך. זה יין. שכר לה'. זה רק אם יש אלכוהול ביין. הסך נסך. כל סוג של יין כשר למזבח. כל מה שנחשב יין לגבי נזיר נחשב כיון לגבי המצווה של ניסוך היין. אז גם יין מגתו כשר למצווה של ניסוך היין. אבל הפסוק גם אומר שכר. יש עוד קיום דאורייתא. שכר לה'. אבל ברור שבבית המקדש לא השתמשו ביין מגתו לניסוך היין. שברור שהם השתמשו ביין הכי טוב למצוות ניסוך היין. שזה הקיום של שכר לה'. זה קיום דאורייתא. אז בבית המקדש ניסוך היין התקיים על ידי יין ממש ולא על ידי יין מגתו. ולכן האיסור של יין בסעודה המפסקת שהוא על הבסיס של ביטול קרבנות וניסוך היין הוא

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

מוגבל לשכר. לפי זה ברור שההיתר של בשר מליח ויין מגתו אינו שייך לאונן.

רש"י מסביר שהסיבה למה בשר מליח מותר בסעודה המפסקת היא מפני שאין בו טעם. רש"י אומר: **דג או בשר מליח דאין בו טעם כל כך**. התוספות אומרים שכבר בזמן התוספות בשר מליח היה אסור בסעודה המפסקת. בימי חז"ל בשר מליח היה מותר בסעודה המפסקת מפני שהוא לא היה נחשב מאכל חשוב. אבל עכשיו גם בשר מליח הוא נחשב מאכל חשוב. התוספות אומרים: **אפ"ה לדידן אסור לאכול בשר אפי' מלוח מזמן מרובה כיון דאנו רגילים לאכול בשר מליח**. שבשר מליח בזמננו הוא כבשר שאינו מליח בזמן חז"ל. אנו רואים שרש"י והתוספות מפרשים את ההיתר של בשר מליח מפני שבשר מליח לא היה כל כך טעים. והיינו שהאיסור של בשר ויין בסעודה המפסקת אינו מובן במונחים של ביטול קרבנות אלא הוא מובן במונחים של טעם. אלא הלאה בדברי רש"י נראה שרש"י לא הבין את זה במונחים של טעם אלא רש"י הבין את זה במונחים של ביטול קרבנות. שרש"י הלאה בא"ד אומר: **אחר ששהה שלשה ימים במלח כדלקמן כשלמים והנותר מבשר זבח השלמים וגו' טפי לא אשכחן דמקרי בשר**: לפי התוספות ברור שזה נקרא בשר. שהרי התוספות אומרים שבזמננו גם בשר מליח הוא אסור. והיינו שבימי חז"ל זה היה מותר מפני שהוא לא נחשב למאכל טעים. אבל בזמננו זה כן מאכל טעים ולכן בזמננו בשר מליח אסור בסעודה המפסקת. אז ברור שלפי התוספות האיסור של בשר בסעודה המפסקת מובן במונחים של טעם ולא במונחים של ביטול קרבנות. השאלה נשאלת לפי רש"י. רש"י לגבי יין מסביר את ההלכה במונחים של טעם. רש"י אומר: **יין מגתו. חדש ומתוק ואינו טוב כיון ישן ומשלשל ומזיק**: וזה מפני שהיה קשה לרש"י הרי יין מגתו כשר למצווה של ניסוך היין. אז יין מגתו היה צריך להיות כמו בשר שעוד לא עבר על הבשר כל משך

הזמן של אכילת בשר שלמים. לכן רש"י חילק בין האיסור של בשר לאיסור של יין. האיסור של יין מובן במונחים של טעם. אבל האיסור של בשר מובן במונחים של ביטול קרבנות. זה מה שרש"י אומר לא אשכחן דאקרי בשר. והיינו שהוא לא בשר לגבי אכילת קדשים. לאיסור של בשר זה צריך להיות כמו בשר שלמים בזמן אכילתו של בשר שלמים. אז רש"י מבין את זה במונחים של שלמים וביטול קרבנות. אז למה רש"י מסביר את ההיתר של יין מגתו במונחים מעשיים - במונחים של טעם? מפני שייך מגתו הוא כשר למצוות ניסוך היין. שההלכה היא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר. לכן יין מגתו הוא כשר לקידוש.

אז יש מחלוקת ראשונים - מחלוקת בין רש"י לתוספות - איך להבין את האיסור של בשר בסעודה המפסקת. האם זה משום ביטול קרבנות או זה מפני התענוג שיש באכילת בשר?

בהקשר דברים אלו מעניינן אותנו את הפסק של הרמב"ם. הרמב"ם בפרק ה' הלכות תעניות הלכה ז': **ולא יאכל בשר ולא ישתה יין [ל] בסעודה [מ] המפסיק בה. אבל שותה הוא יין מגתו שיש לו שלשה ימים או פחות. ואוכל בשר מליח שיש לו שלשה ימים או יתר**. אם ההיתר של בשר מליח הוא מובן במונחים של בשר קדשים ושל בשר שלמים אז הרמב"ם היה צריך לומר שני ימים ולילה אחד. אבל הרמב"ם לא אמר שני ימים ולילה אחד. אלא הרמב"ם אמר שלושה ימים. הזמן של שלמים הוא לא שלשה ימים. שלושה ימים פירושו שבעים ושתיים שעות. שני ימים ולילה אחד יכול להיות הרבה פחות משבעים ושתיים שעות. אמנם גם רש"י אומר ג' ימים. אבל ברש"י הפירוש של ג' ימים הוא שני ימים ולילה אחד. שהרי רש"י אומר מפורש כשלמים. אבל הרמב"ם לא גרס בגמרא כשלמים. שאם הרמב"ם היה גורס בגמרא כשלמים אז הרמב"ם לא היה אומר שלשה ימים.

והנה הרמב"ם שם בהלכה ו' אומר: **משיכנס אב ממעטין בשמחה. ושבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור לספר [ה] ולכבס וללבוש כלי מגהץ אפלו כלי [ו] פשתן עד שיעבר התענית. ואפלו לכבס [ז] ולהניח לאחר התענית אסור. וכבר נהגו ישראל שלא לאכל בשר בשבת זו ולא יכנסו למרחץ עד [ח]**

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

שוחטים אפילו להניח. אם האיסור הוא רק לא לאכול אז מותר לשחוט להניח. אבל אם האיסור הוא לא לשחוט אז לא שוחטים אפילו להניח.

אנו מבינים טוב שאין ההבדל בזה בין שני המנהגים רק אם יש גם ביטול שחיטה או יש רק איסור אכילה של בשר. אלא ההבדל הוא יותר עמוק בכל הרקע וכל היסוד של המנהג. אם המנהג להימנע מבשר הוא מחמת התענוג שיש באכילת בשר אז המנהג הוא רק לא לאכול בשר. לא שייך לכלול בזה גם מנהג להימנע משחיטה. אז אם המנהג הוא גם להימנע משחיטה ברור שזה לא מחמת התענוג שיש באכילת בשר אלא זה מחמת ביטול הקרבנות.

אם האיסור הוא לא להתענג באכילת בשר אז האיסור הוא איסור של אבלות. איזה איסורי אבלות יש מעיקר הדין בשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו? איסור כיבוס ואיסור תספורת. אז מנהג כל ישראל הוא להרחיב את האיסור לכלול אכילת בשר וגם כניסה למרחץ. (הרמב"ם לא מזכיר איסור של יין בשבוע חל תשעה באב להיות בתוכו.) אבל אם האיסור הוא משום ביטול קרבנות אז האיסור הוא לא רק לא לאכול בשר אלא איסור הוא גם לא לשחוט. ואז המנהג הוא לא רק בשבוע שחל בו אלא המנהג הוא מראש חדש. אם המנהג הוא לא לאכול אז זה איסור אבלות וניהוג זה של אבלות הוא בכל השבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו. בשבוע שחל בו יש מדינא דגמרא רק איסור של כיבוס ותספורת. ומנהג ישראל הוסיף לזה גם איסור של אכילת בשר ואיסור של כניסה למרחץ. אבל מנהג זה הוא מוגבל לשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו. שמנהג זה הוא מנהג להרחיב את הניהוגי אבלות שיש בשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו. אבל הרמב"ם אחר זה מזכיר עוד מנהג והוא מנהג לבטל את השחיטה. מנהג זה אינו הרחבה של ניהוגי אבלות. אלא מנהג זה הוא חומרא אחרת. חומרא לא לאכל בשר מחמת ביטול קרבנות. וזה שונה מהמנהג הראשון בשני דברים. לפי מנהג זה יש לא רק איסור של אכילת בשר אלא נהגים להימנע משחיטה. שמבחינת ביטול קרבנות השחיטה היא יותר חשובה מהאכילה. ויש עוד הבדל שמנהג זה אינו מוגבל לשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו אלא הוא בכל תשעת הימים מראש

שִׁיעֵבֶר הַתַּעֲנִית. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ לְבַטֵּל הַשְּׁחִיטָה מֵרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ [ט] עַד הַתַּעֲנִית: מדינא דגמרא האיסור של אכילת בשר הוא רק בסעודה המפסקת. בשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו יש מדינא דגמרא רק איסור תספורת וכיבוס. אבל הרמב"ם מביא מנהג שבשבוע שחל בו נהגו לא לאכול בשר ולא לרחוץ כל גופו. וְכָבֵר נִהְגוּ יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא לֵאכֹל בֶּשֶׂר בְּשַׁבַּת זֶה וְלֹא יִכְנְסוּ לְמִרְחָץ עַד [ח] שִׁיעֵבֶר הַתַּעֲנִית. והרמב"ם מוסיף: וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ לְבַטֵּל הַשְּׁחִיטָה מֵרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ [ט] עַד הַתַּעֲנִית: המנהג הזה הוא לא לשחוט בכל תשעת הימים. אז הרמב"ם מביא שני מנהגים. מנהג אחד הוא לגבי שבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו. והרמב"ם אומר ששני דברים כלולים במנהג זה. דבר אחד הוא לא לאכול בשר. ועוד דבר לא להיכנס למרחץ. ולגבי המניעה מבשר בשבוע שחל בו הרמב"ם אומר שלא לאכול בשר. הרמב"ם אחר זה מביא עוד מנהג. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ לְבַטֵּל הַשְּׁחִיטָה מֵרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ [ט] עַד הַתַּעֲנִית: לכאורה הרמב"ם היה צריך לומר ויש מקומות שנהגו לא לאכול בשר מראש חדש עד התענית. שאנו היינו מבינים שההבדל בין שני המנהגים הוא רק אם נוהגים לא לאכול בשר הוא רק בשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו או האיסור הוא במשך כל תשעת הימים. אבל הרמב"ם לא אמר את זה. הרמב"ם במנהג השני דיבר על ביטול השחיטה. כנראה שלפי הרמב"ם יש שני מנהגים. מנהג אחד הוא לא לאכול בשר. ויש עוד מנהג אפילו לבטל את השחיטה. נוהגים להימנע מהשחיטה עצמה. וזה הפשט בדברי הרמ"א בסימן תקנ"א סעיף ט': וּמִצְוֵיֶם מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְאֵילָךְ (כח) הַסִּכִּין שֶׁל שְׁחִיטָה (ר' יְרוּחֵם נִי"ח ח"ג וְהַגְהוֹת מִיְמוֹנִי), שְׁאִין שׁוֹחֲטִים כִּי אִם לְצַרְךָ מִצּוֹה כָּגוֹן לְחוּלָה או שַׁבַּת או מִלָּה (או פְּדִיוֹן הֶבֶן) וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. אין הפשט מפני שלא סומכים על השוחט. אלא הפשט הוא שיש ביטול השחיטה. שלא שוחטים אפילו להכין בשר שיוכלו לאכול אחר תשעה באב. שלא

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

נמנעים מאכילת בשר אלא נמנעים גם משחיטה. מניעה משחיטה אינה בכלל קשורה לאבלות. ולכן מנהג זה מתחיל מראש חדש. אם החומרא היא משום ביטול קרבנות אז המנהג יכול להתחיל בראש חדש. אבל אם החומרא היא להפחית תענוג אז החומרא צריכה להיות מוגבלת לשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו.

ונראה מדברי הרמב"ם שהמנהג הראשון הוא מנהג של כל ישראל. שהרמב"ם אומר: **וְכָבֵד נִהְיָ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לֵאכֹל בָּשָׂר בַּשָּׁבֻעַ זֶה וְלֹא יִכְנָסוּ לְמִרְחָץ עַד [ח] שִׁיעֵבֵר הַתַּעֲנִית.** הרמב"ם אומר וכבר נהגו ישראל. זה מנהג כל ישראל. ולגבי המנהג השני הרמב"ם אומר **וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְיָ לְבָטֵל הַשְּׁחִיטָה מֵרֵאשִׁי הַחֹדֶשׁ [ט] עַד הַתַּעֲנִית:** אז כשהרמב"ם אמר קודם וכבר נהגו ישראל הפירוש הוא שככה נהגו כל ישראל. ההרחבה של אבלות לכלול באבלות איסור אכילת בשר ואיסור של כניסה למרחץ היא מנהג של כל ישראל. שבשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו האיסור הוא לא רק איסור כיבוס ותספורת אלא הוא גם איסור של אכילת בשר וכניסה למרחץ. זה קיום אבלות. ויש מקומות שבנוסף לחומרא של אבלות הם הוסיפו עוד חומרא. מה היא החומרא? לבטל את השחיטה מחמת ביטול קרבנות. וממילא חומרא זו היא במשך כל תשעת הימים. אבל המנהג של כל ישראל שהוא הרחבה של אבלות הוא בהכרח מוגבל לשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו ואינו מתחיל בראש חדש. זה הפשט בדברי הרמב"ם.

מנהג אשכנזי שהאבלות של מניעה משר ומניעה מרחיצה מתחילה בראש חדש. ומצד מנהג האיסור של נישואין ותספורת מתחיל כבר משבעה עשר בתמוז.

הרמב"ם לא ידע מהמנהג לא לאכול בשר ולא להתרחץ גם בעשירי באב. המחבר בסימן תקנ"ח מביא מנהג זה לא לאכול בשר ולא להתרחץ גם ביום עשירי כל היום. אנו נוהגים כדברי הרמ"א שם להימנע מאכילת בשר ומרחיצה בעשירי רק עד חצות. זה מבוסס על המימרא של רבי יוחנן שאם הוא היה שם הוא היה גוזר את הצום ביום עשירי מפני שבית המקדש נשרף בעשירי. האויב הצית את המקדש בתשעה, אבל בית המקדש נשרף בעשירי.

חדש אב. ויש עוד הבדל שמבחינת מנהג זה אין איסור של כניסה למרחץ כלול בזה.

אם המנהג הוא הרחבה של אבלות אז המנהג הוא מוגבל לשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו ואינו מתחיל מראש חדש. שמדינת דגמרא יש אבלות בשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו. אנו לא פוסקים שהאבלות של תשעה באב מתחילה מראש חדש. אין אבלות במשך של תשעה ימים. יש אבלות רק בשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו. ככה זה מדינת דגמרא. אז אי אפשר להרחיב את האבלות מעבר לשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו. האבלות היא מוגבלת לשבוע שחל להיות בתוכו. אז אי אפשר להרחיב את האבלות מעבר לזה. ראש חדש אב הוא לא זמן שבו האבלות מתחילה. (זה לא מנהג שלנו. מנהג שלנו הוא להתחיל את האבלות של תשעה באב בראש חדש. אבל לרמב"ם יש מושג אחר.) אם המנהג הוא לא לאכול בשר ולא להיכנס למרחץ אז זה מנהג של ניהוגי אבלות. ומתי מתחילה אבלות של תשעה באב? לא בראש חדש אלא בשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו. אלא שמדינת דגמרא האבלות של שבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו הוא מוגבל לאיסור כיבוס ולאיסור תספורת. והמנהג הרחיב את אבלות זו של שבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו לכלול עוד שני דברים. אכילת בשר וכניסה למרחץ. לפי הרמב"ם היה אי אפשר לעשות הרחבה של אבלות שהיא תתחיל בראש חדש אב. מפני שראש חדש הוא לא זמן שבו מתחילה האבלות. מפני שאנו לא פוסקים חדשה. אנו פוסקים שבתה. אז מנהג זה הוא מוגבל לשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו. והוא כולל שני דברים. איסור של אכילת בשר ואיסור של כניסה למרחץ.

המנהג השני לא התמקד באבלות בכלל. ולכן המנהג לא היה מוגבל לשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו. וממילא האיסור של כניסה למרחץ אינו כלול במנהג זה. אבל יש חומרא במנהג זה. והיא חומרא שלא רק

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

מדתן. [פ] ערב תשעה באב היו מביאין לו לאדם לבדו פת חרבה במלח ושוה במים ויושב בין תנור וכירים ואוכלה ושותה עליה קיתון של מים בדאגה ובשממון ובכיה כמי שמתו מטל לפניו. כזה ראוי לחכמים לעשות [צ] או קרוב מזה. ומימינו לא אכלנו ערב תשעה באב תבשיל אפלו של עדשים אלא אם כן היה בשבת: הרמב"ם ככה זכר מימי ילדותו. הרמב"ם אומר שהם לא אכלו שום סעודה אחרת בתשעה באב. לכן המשנה לא צריכה לומר לנו שמדובר בסעודה המפסקת. וכן הגמרא כשמביאה את המנהג של רבי יהודה ברבי אילעאי אינה צריכה לומר שמדובר בסעודה המפסקת. אלא ערב תשעה באב פירשו סעודה המפסקת. הרמב"ם מצטט את הגמרא והרמב"ם מרחיב את הדברים. הגמרא אומרת כמי שמתו מוטל לפניו. והרמב"ם מוסיף בדאגה ובשממון ובכיה כמי שמתו מוטל לפניו. הרמב"ם הוסיף שלושה מילים: בדאגה ובשממון ובכיה.

הגאון לומד מגמרא זו חידוש. הברייתא אומרת כל דבר שנוהג באבל נוהג בתשעה באב. והיינו שבתשעה באב יש הלכה של אבלות. וראינו שהרמב"ן אומר שתשעה באב הוא אבלות, אבל הוא לא יום ראשון של אבלות. וכנראה שאין בתשעה באב הלכה של אנינות. והיינו דין של מתו מוטל לפניו. אבל הגאון אומר שסעודה המפסקת היא הלכה של אנינות. לפי הגאון סעודה המפסקת מוסיפה איכות של אבלות שאינה קיימת בתשעה באב עצמו. ההלכה באונן הוא שהוא אסור לשבת על גבי מטה אלא הוא צריך לשבת על גבי קרקע. אבל ברגע שנקבר המת מותר לו לשבת על גבי מטה כפויה. אז הגאון אומר שמה שרבי יהודה ברבי אילעאי עשה היה הלכה של אנינות. השאלה היא אם מדינא דגמרא מותר לשבת בתשעה באב על כיסא? מבחינת ההלכה של אבלות אין בזה איסור מכיוון שאנו פוסקים כחכמים שבכלל אין הלכה של כפיית המטה בתשעה באב. וזה ברור שגם מצד אנינות אין בזה איסור. שזה תלוי כמה זמן נמשך האנינות של תשעה באב. שברגע שאומרים ברכו את ה' המבורך ונכנס תשעה באב אז כבר אין אנינות. הגר"א אומר שאין אנינות בתשעה באב עצמו. שאם היתה אנינות בתשעה באב אז היה אסור בתשעה באב לשבת על כיסא לא רק קודם חצות אלא גם אחר חצות היה אסור לשבת על כיסא. לפי הגאון מדינא דגמרא מותר

הגמרא ממשיכה: אמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אילעאי ערב תשעה באב - מדובר בסעודה המפסקת. כבר הערנו שהמשנה לא מדברת במפורש על סעודה המפסקת. המשנה אומרת שבערב תשעה באב לא יאכל אדם בשר ולא ישתה יין. המשנה לא הזכירה מילה על סעודה המפסקת. אם היינו מבינים את המשנה בצורה מילולית אז הפירוש היה שבכל היום של ערב תשעה באב אסור לאדם לאכול בשר ולשתות יין. אלא שהגמרא מביאה ברייתא האומרת שזה רק משש שעות ולמעלה. וכן הגמרא מביאה ברייתא שזה רק בסעודה המפסקת. והיינו כשהמשנה אומרת ערב תשעה באב המשנה לא מתכוונת לכל היום של ערב תשעה באב אלא המשנה מתכוונת לאחר חצות ולסעודה המפסקת קודם תשעה באב.

אלא שאנו צריכים להבין למה המשנה לא אמרה ברור שהכוונה היא לסעודה המפסקת? ומעניין שככה זה גם בגמרא פה. כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אילעאי ערב תשעה באב מביאין לו פת חריבה. וכל הראשונים אומרים שהכוונה היא לסעודה המפסקת ולא לערב תשעה באב כל היום. אמנם כתוב ערב תשעה באב, אבל אין הפשט ערב תשעה באב אלא הפשט הוא סעודה המפסקת. זה מוכיח לנו דבר אחד. זה מוכיח שבערב תשעה באב היו אוכלים רק סעודה אחת. אז סעודה זו הייתה סעודה המפסקת. שהם היו אוכלים סעודה זו מה שיותר מאוחר קודם התענית. הם לא היו אוכלים סעודה זו בשמונה בבוקר. מכיוון שאכלו רק סעודה אחת אז הסעודה שלהם בערב תשעה באב הייתה תמיד סעודה המפסקת. שברור שסעודה זו הייתה בערב תשעה באב אחר הצהרים.

ויש לנו מקור לזה בדברי הרמב"ם. הרמב"ם בפרק ה' הלכות תעניות הלכה ט' אומר: זו היא מדת כל העם שאינן יכולין לסבל יתר מדאי. אבל חסידים הראשונים כך היתה

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

אבל בשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו שהוא מקביל לאבלות של שלושים אסור ללבוש אפילו בגדים צבועים מכובסים. בזה אבלות ישנה היא יותר חמורה מאבלות חדשה. למה? מפני שאם הוא ילבש בגדים צבועים מכובסים אנשים יאמרו שהסיח דעתו מן האבלות. זה מפני שהאבלות היא אבלות דרבים. שהאבלות היא להתאבל ביחד. לכן אם אחד עושה דבר שישפיע על אחרים להוריד את האבלות זה עצמו פוגם באבלות ישנה. ובמקום שנהגו לא לעשות מלאכה זה לא איסור של מלאכה אלא זה איסור של היסח הדעת. - ובכל מקום ת"ח בטלים - הרמב"ן מפרש הרי באבל לאחר ג' ימים יש איסור מלאכה אלא אם מאין לו מה יאכל אז מותר לאבל לעשות מלאכה. אבל בתשעה באב במקום שנהגו לעשות מלאכה עושים. אבל תלמידי חכמים נוהגים איסור מלאכה בתשעה כמו בג' ימים ראשונים של אבלות. זה מה שהרמב"ן אומר. - רשב"ג אומר לעולם יעשה כל אדם עצמו כתלמיד חכם - מותר לאחד להחמיר כמו שתלמיד חכם עושה. - תניא נמי הכי רשב"ג אומר לעולם יעשה אדם עצמו כתלמיד חכם כדי שיתענה - מה הפירוש כדי שיתענה? הפירוש הוא שאם היה מדובר בזכות שיש לתלמיד חכם להקל אז היה אסור לעם הארץ לעשות את עצמו כתלמיד חכם. אבל פה מדובר שתלמיד חכם יותר מחמיר. לכן בזה מותר לעם הארץ לעשות את עצמו כתלמיד חכם לעניין זה. מפני שהוא לא מרוויח מזה כלום. אלא אדרבה, הוא מחמיר על עצמו. - תניא אידך רשב"ג אומר כל האוכל ושותה בט' באב כאילו אוכל ושותה ביוה"כ - מה הפשט בזה? ברור שאין ההלכות של צום של תשעה באב כמו ההלכות של צום ביום כיפור. ביום כיפור חולה שאין בו סכנה חייב לצום. ובתשעה באב חולה שאין בו סכנה אינו צם. בתשעה באב בחולה שאין בו סכנה מאכילים אותו. אם נפל למשכב והיינו שיש לו חום מאכילים אותו בתשעה באב. אבל ביום כיפור מאכילים רק חולה שיש בו סכנה. מאכילים אותו על פי בקיאים. אז מה רשב"ג אומר לנו פה כשהוא אומר כל האוכל בתשעה באב כאילו אוכל ושותה ביום הכיפורים? ברור שאין הוא סתם אומר שמי שאוכל בתשעה באב יש לו עבירה. וגם אין להשוות העבירה של אכילה בתשעה באב לעבירה של אכילה ביום כיפור. שמי שאוכל ביום כיפור הוא חייב כרת כמו אחד שאכל חלב. ואם הוא אכל בשוגג יש חיוב של חטאת קבועה. ואין כל

אפילו בבוקר של תשעה באב לשבת על כיסא. ורק בסעודה המפסקת אסור לשבת על כיסא. יש בסעודה המפסקת חומרא שאין בתשעה באב עצמו. יש צד של יגון בסעודה המפסקת שאינו קיים בתשעה באב עצמו. המנהג הוא לשבת על גבי קרקע בליל תשעה באב ולמחרת עד שגומרים את הקינות. וזה מפני שקינות הוא חלק מהאבלות של תשעה באב. ככה אומר הפסוק בירמיהו והוא ההפטורה של תשעה באב בבוקר. הקינות הוא חלק מהאבלות. וקראנה למקוננות וכו'. הקינה היא חלק מאבלות. ומצד מנהג, כל זמן שאומרים קינות יש בתשעה באב החומרות של מתו מוטל לפניו. אז המאמר על רבי יהודה ברבי אילעאי הוא הלכה של אנינות.

הגמרא ממשיכה: תנן התם מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין - זה לא איסור. בקשר לאבל בלתי אפשרי לומר שבמקום שנהגו לעשות עושה ובמקום שנהגו לא לעשות אין עושה. אם אחד היה אומר ככה זה היה הלכה של עמי הארץ. זה לא יכול להיות תלוי במקום שנהגו. מפני שבאבל יש ממש איסור מלאכה. זה נלמד מהפסוק והפכתי חגיכם לאבל. מה חג אסור במלאכה אף אבל אסור במלאכה. יש איסור מלאכה. המניעה ממלאכה בתשעה באב הוא שונה. זה לא איסור אלא זה הלכה של מקום שנהגו. זה הלכה של היסח הדעת. הגמרא ביבמות אומרת שיש הבדל בין אבלות חדשה ר"ל לאבלות ישנה. ורבינו תם מגדיר איזו אבלות יותר חמורה. אנו היינו אומרים שאבלות חדשה היא יותר חמורה. רבינו תם אומר אם זה היה שאלה מה אסור ומה מותר אז אבלות חדשה יותר חמורה מאבלות ישנה. שאי אפשר להשוות אבלות ישנה לאבלות חדשה. אבל יש חומרה באבלות ישנה שהיא אבלות דרבים. הפשט הוא שזה אבלות אחת. זה אבלות אחת של כולם. באבלות של שלושים מותר לאדם ללבוש בגדים צבועים מכובסים.

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

זה שייך בכלל לתשעה באב. וגם לגבי הדין של חולה אין להשוות תשעה באב ליום כיפור. שביום כיפור חולה שאין בו סכנה חייב לצום. רק פיקוח נפש דוחה את הצום של יום כיפור. אבל בתשעה באב חולה שאין בן סכנה אוכל. מי שנפל למשכב מאכילים אותו בתשעה באב. אז מה היא ההשוואה פה בין תשעה באב ליום כיפור? ומהברייתא משמע שרק מי שאוכל בתשעה באב הוא כאילו אוכל ביום הכיפורים. אבל מי שאוכל ושותה בתענית ציבור אחר אינו כאילו אוכל ושותה ביום כיפור. הרי יש הרבה תעניות יש הרבה תעניות על הגשמים. יש תעניות ציבור על הגשמים שבהן מפסיקים מבעוד יום. והגמרא קוראת לתשעה באב תענית ציבור הגמרא אומרת אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד. תשעה באב הוא תענית ציבור. יש גם תענית יחיד. תענית יחיד תלוי בנץ החמה ובשקיעת החמה. במלחמת משה נגד עמלק כתוב עד בוא השמש. וכתוב מחר אנכי נצב על ראש הגבעה. יש תענית ציבור ובהן מתענים לילה ויום. וצומו עלי שלשת ימים לילה ויום. שיש שתי פרשיות בחומש של תעניות. במלחמת עמלק משה צם רק ביום ולא בלילה. מחר אנכי נצב על ראש הגבעה. ויש גם פרשה של תענית ציבור ומתענים לילה ויום. אז רשב"ג אומר לנו לא להשוות תשעה באב לתענית ציבור אלא להשוות תשעה באב דווקא ליום כיפור. ורשב"ג אינו אומר את זה לגבי רחיצה. רחיצה אסורה בתשעה באב כמו שרחיצה אסורה בכל תעניות ציבור ולא באופן מיוחד כמו ביום כיפור. רשב"ג לא אמר כל המתרחץ בתשעה באב כמו אחד שמתרחץ ביום כיפור. נמעניין שהרמב"ם תמיד אומר על תשעה באב שהוא כמו יום הכיפורים. הרמב"ם אומר שתשעה באב אסור ברחיצה בסיכה בנעילת הסנדל ובתשמיש המטה כמו יום הכיפורים. מה הרמב"ם משמיע לנו בזה? הרמב"ם היה רק צריך לומר שתשעה באב אסור בדברים אלו. אלא הפשט הוא ככה. יש ביום כיפור שתי

הלכות. הלכה אחת היא שאסור לאכול ולשתות ביום כיפור. יש איסור אכילה. כל אוכל אסור באכילה ביום כיפור. אכילה ביום כיפור היא כמו אכילה של חזיר. הגמרא מדברת על אכילת נבילה ביום כיפור ממבט ההלכה של אין איסור חל על איסור. האוכל נבלה ביום הכיפורים רבי שמעון אומר פטור מפני שאין איסור חל על איסור. יש ביום כיפור איסור אכילה. אחד ביום כיפור מזהר מלאכול כל מזון שבעולם. זה איסור חפצא. ולכן מי שאכל פעם אחת ביום כיפור הוא מזהר מלאכול עוד הפעם ביום כיפור. כמו אחד שאכל כזית חזיר. האם יהיה מותר לו מחמת זה לאכול כזית שנייה של חזיר?! אבל יש עוד הלכה ביום כיפור. אחד מצווה ביום כיפור לעשות היום ליום של תענית. כשאחד צם ביום כיפור הוא מקיים מצווה כמו אחד שנוטל בסוכות ארבעת המינים. כמו אחד שאוכל כזית מצה בליל ט"ו. יש ביום כיפור לא רק לא תעשה לא לאכול אלא יש גם קיום כשאחד צם. ככה זה גם בשבת. יש בשבת לא תעשה לא לעשות מלאכה בשבת. אבל כשאחד שומר שבת כהלכתה אז הוא מקיים מצווה שהוא שבת בשבת. יש לו קיום המצווה כמו כשאחד מניח תפילין. כה זה גם כשאחד צם ביום כיפור. הרמב"ם אומר כל הצם בו קיים מצוות עשה. הרמב"ם בפרק ד' הלכות שביתת עשור הלכה ד' אומר: **מִצְוַת עֲשֵׂה אַחֲרַיִת יֵשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְהִיא לְשִׁבְתּוֹ בּוֹ מֵאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה שְׁנָאֻמָּר (ויקרא טז-טז) 'תַּעֲנוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם'. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ אִי זֶה הוּא עֲנוּי שֶׁהוּא לִנְפֶשׁ זֶה הַצּוּם. וְכָל הַצּוּם בּוֹ קִיָּם מִצְוַת עֲשֵׂה. מִצְוַת לִיצוֹר יוֹם כִּיפּוּר לַיּוֹם שֶׁל צוּם. וְהַשְּׁאֵלָה נִשְׁאֵלָת לַגִּבִּי תַעֲנִית צִיבּוּר. הָאֵם בַּתַּעֲנִית צִיבּוּר מִלִּבְד הַמִּצְוָה שֶׁל צוּם יֵשׁ גַּם אִיסוּר אֲכִילָה בְּרוּר שְׁזֵה יִהְיֶה רַק אִיסוּר דְּרַבֵּנָן. אֲבָל אֲנוּ שׁוֹאֲלִים אִם מִדְּרַבֵּנָן יֵשׁ בְּכָל תַּעֲנִית צִיבּוּר אִיסוּר שֶׁל אֲכִילָה? יֵשׁ לוֹמֵר לֹא. שֶׁבַתַּעֲנִית צִיבּוּר יֵשׁ רַק מִצְוָה שֶׁל צוּם וְתַעֲנִית. יֵשׁ מִצְוָה שֶׁל צוּם עַל זֶה שֶׁאֶחָד נִמְנָע מֵאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה. אֲבָל אִין הַמַּעֲשֶׂה אֲכִילָה עֲצֻמוֹ נִחְשָׁב לַמַּעֲשֶׂה אִיסוּר. כִּשְׁאֶחָד אוֹכֵל בַּתַּעֲנִית צִיבּוּר יֵשׁ בִּיטוּל מִצְוָה עֲשֵׂה, אֲבָל אִין בְּזֵה מַעֲשֶׂה אִיסוּר. כִּשְׁאֶחָד אוֹכֵל בְּיוֹם כִּיפּוּר אִין עֲצֻם הַמַּעֲשֶׂה אֲכִילָה הוּא מַעֲשֶׂה אִיסוּר. כִּמוֹ כִּשְׁאֶחָד אוֹכֵל חֲזִיר. כִּמוֹ כִּשְׁאֶחָד אוֹכֵל חֶלֶב. וּבְרוּר כִּשְׁאֶחָד אוֹכֵל בְּיוֹם כִּיפּוּר הוּא מִבְטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה. שְׁצוּם בְּיוֹם כִּיפּוּר הוּא לֹא רַק קִיּוֹם עֲשֵׂה אֲלָא הוּא מִצְוַת עֲשֵׂה חוֹבָה. וְכִשְׁאֶחָד אוֹכֵל בְּיוֹם כִּיפּוּר הוּא מִבְטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה. אֲבָל מֵהָ הִיא**

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

הצום? אבל הרמב"ם אומר שאסור לו להמשיך לאכול ביום הצום. אז כנראה שלפי הרמב"ם יש בתענית איסור אכילה. ולכן אסור לו להמשיך לאכול ביום התענית. הוא אמנם כבר ביטל את המצווה של צום. אמנם מבחינת המצווה של צום זה לא יהיה לתועלת שהוא יימנע מאכילה ושתייה בהמשך של היום. אבל בכל זאת אסור לו להמשיך לאכול ביום הצום מפני שעצם המעשה אכילה ביום התענית הוא מעשה איסור. אבל אם נאמר שאין עצם האכילה מעשה איסור אלא רק שעל ידי אכילה הוא מבטל את המצווה של צום אז אם הוא כבר אכל אז אכילה נוספת לא מגרעת כלום. אז מהרמב"ם נראה שבכל תענית מלבד המצווה של צום, עצם האכילה הוא מעשה איסור. וזה לא כדברינו.

אלא שיש לתרץ קושיה זו. שהרי הרמב"ם בהלכות תעניות מדבר על שני סוגי תענית. יש תענית שבית דין גוזרים על הציבור. ויש תענית של נדר. ונראה שבתענית של נדר עצם האכילה הוא מעשה איסור. אז אולי כשהרמב"ם אומר שכח ואכל משלים תעניתו הרמב"ם מתכוון רק לתענית של נדר. בתענית של נדר יש איסור אכילה. הרי בתענית של נדר יש התפסה. אבל זה לא ברור אם הרמב"ם מתכוון רק לתענית של נדר. אבל אם נאמר שהרמב"ם סובר שבכל תענית עצם האכילה הוא מעשה איסור אז אנו לא מבינים את הפשט בגמרא שכל האוכל ושותה בתשעה באב כאילו אוכל ושותה ביום הכיפורים.

הברייתא ממשיכה: ר"ע אומר כל העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה לעולם וחכ"א כל העושה מלאכה בט' באב ואינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה שנא' [\[ישעיה סו-י\]](#) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה מכאן אמרו כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה - מהו ההבדל בין מה שרבי עקיבא אומר למה שחכמים אומרים? חכמים אומרים כל העושה מלאכה בט' באב ואינו מתאבל על ירושלים וכו'. מה הקשר בין עשיית מלאכה להימנעות מאבלות בתשעה באב? הפשט הוא שהאיסור מלאכה שיש בתשעה באב - היינו במקום שנהגו - אינו מתבטא כאיסור מלאכה ממש. אלא מלאכה אסורה בתשעה באב מפני שיש בעשיית מלאכה היסח הדעת

ההלכה לגבי תענית ציבור. מה היא ההלכה לגבי תענית כמו שבעה עשר בתמוז, עשרה בטבת וצום גדליה? האם יש איסור במעשה אכילה? או אין המעשה אכילה נחשב למעשה איסור, אלא אם אחד אוכל ביום הצום אז הוא מבטל את המצווה של צום. אז רשב"ג אומר שבכל שאר תעניות אין מעשה אכילה נחשב למעשה איסור. זה רק שאם אחד אוכל ביום התענית הוא מבטל את המצוות עשה של צום. חובה מוטלת עליו ליצור יום של תענית וצום. אחד יוצר יום של תענית וצום על זה שהוא נמנע מאכילה ושתייה. אבל המעשה אכילה אינו מעשה איסור. אבל בתשעה באב זה שונה. לעניין זה אין להשוות תשעה באב עם שאר תענית ציבור. אלא לעניין זה יש להשוות תשעה באב עם יום כיפור. עצם האכילה הוא כמו אכילה של נבלות וטרפות. בשאר תעניות עצם האכילה אינו כאכילת נבלות וטרפות.

אבל יש על פירוש זה קושיה מדברי הרמב"ם בפרק א' הלכות תעניות. הרמב"ם שם בהלכה י"ד אומר: **כָּל הַשְּׂרֹוֹי בְּתַעֲנִית. בֵּין שְׁהִיָּה מִתְּעַנָּה עַל צָרְתּוֹ אוֹ עַל חִלּוּמוֹ בֵּין שְׁהִיָּה מִתְּעַנָּה עִם הַצֹּבּוֹר עַל צָרְתָּם. הִרִיזָה לֹא יִנָּהֵג עֲדוּנִין בְּעַצְמוֹ וְלֹא יִקַּל רֹאשׁוֹ וְלֹא יִהְיֶה שִׂמְחָ וְטוֹב לֵב אֲלֵא דוֹאֵג וְאוֹנֵן כְּעֹנֵן שְׁנֵאמַר (איכה ג-לט) 'מִה יִתְאוּנֵן אָדָם חֵי גִבּוֹר עַל חֲטָאִיו'. וּמִתָּר לוֹ לְטַעַם אֶת הַתְּבַשִּׁיל וְאִפְלוּ בְּכַדִּי רְבִיעִית וְהוּא שְׁלֵא יִבְלַע אֲלֵא טוֹעֵם [ל] וּפּוֹלֵט. * שִׁכַּח וְאָכַל מִשְׁלִים תַּעֲנִיתוֹ:** הרמב"ם אומר שאם אחד אכל בטעות ביום התענית הוא חייב להשלים את התענית. והיינו שאסור לו לאכול עוד בצום. זה מפרך מה שאנו אמרנו. אנו אמרנו שבתענית אין האכילה מעשה איסור. אלא אם אחד אוכל ביום התענית אז הוא מבטל את המצווה ליצור יום של צום. אז אם הוא כבר אכל ביום התענית הרי הוא כבר לא יכול לקיים את המצווה ליצור יום של צום. ולפי דברינו אין עצם האכילה נחשב למעשה איסור. אז למה שלא יהיה מותר לו להמשיך לאכול ביום

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

בשמחתה. הפירוש הוא שכתוצאה מעשיית מלאכה הוא נמנע מלהתאבל על ירושלים ולכן אינו רואה בשמחתה.

הגמרא אומרת: **תניא נמי הכי כל האוכל בשר ושותה יין בט' באב עליו הכתוב אומר {יחזקאל לב-כז} ותהי עונותם על עצמותם:** למה רק כשהוא אוכל בשר ויין? היה צפוי שהברייתא תאמר כל האוכל ושותה בתשעה באב. רש"י מפרש: **בתשעה באב כלומר בסעודה המפסיק בה.** לפי רש"י מדובר בסעודה המפסקת. מפני שאם מדובר בתשעה באב עצמו אז למה רק כשהוא אוכל בשר ושותה יין? אם מדובר בתשעה באב עצמו אז זה צריך להיות ככה גם כשאחד שותה מים. אלא כמו שהמשנה קוראת לסעודה המפסקת ערב תשעה באב כמו כן סעודה המפסקת יכולה להיקרא גם תשעה באב. אבל איך אנו היינו מפרשים את הגמרא בלי רש"י. אנו היינו אומרים שמי שאוכל פת ושותה מים בתשעה באב הוא עובר על דברי קבלה של חדש החמישי. אבל זה לא היה ראוי להיקרא ותהי עונותם על עצמותם. אבל כשאחד כל כך מזלזל בתשעה באב שהוא אוכל בשר ושותה יין בתשעה באב עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם.

והנה אנו אומרים ביום הכיפורים כי אתה סלחן ומחלן לשבטי ישורון ומבלעדיך אין לנו מלך וסולח אלא אתה. ולמה אנו חוזרים ואומרים ומבלעדיך אין לנו מלך וסולח אלא אתה? הרי אנו כבר אמרנו כי אתה סלחן ומחלן לשבטי ישורון. והנה אשתו של רבי מאיר אמרה יתמו חטאים ולא חוטאים. אבל הרי גם חטאים פירשו חוטאים. אלו שחוטאים. התירוץ הוא שיש שני מיני חוטאים. סוג אחד הוא כשאדם עושה חטא. אבל החטא לא נהיה חלק ממנו. החטא לא נהיה חלק מאישיותו. באישיותו הוא לא חוטא, אלא שהוא נכשל בחטא. זה חוטא. זה כאילו יש שני אנשים בו. ועל זה יעקב אמר כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו. אבל יש אנשים שהחטא נהיה ארוג בתוך אישיות שלהם. זה חטאים. הם לא יכולים לחיות בלי לחטוא. זה מה שברוריה אמרה. יתמו חטאים. אלו אנשים שכבר אין להם תקווה. וזה הפשט בגמרא שלנו. אם אחד אוכל פת ושותה מים בתשעה באב אז במקרה הוא נכשל והוא חוטא. הוא יוכל להשתחרר מהחטא. בתשעה באב הבא הוא יוכל להשתחרר מהחטא. אבל כשאחד אוכל בשר

מאבלות. וככה זה לגבי מלאכה בפורים. פורים לא נקבע כיו"ט שיהיה בו איסור מלאכה. מפני שכתוב לעשות אותם ימי שמחה ומשתה ולא כתוב לעשות אותם יו"ט. אבל במקום שנהגו לא לעשות מלאכה בפורים אסור לעשות מלאכה. זה מפני שמלאכה בפורים מפריעה למצווה של שמחת פורים. כשאחד עושה מלאכה בפורים יש היסח הדעת מהשמחה של פורים. כן הוא לגבי מלאכה בתשעה באב. הוא לא איסור מלאכה. אין איסור מלאכה בתשעה באב. זה איסור של היסח הדעת מהאבלות של תשעה באב. ולמה זה תלוי במקום שנהגו? מפני כשאחד עושה מלאכה בתשעה באב בפרהסיא זה מפריע לא רק לאבלות שלו אלא זה מפריע לאבלות דרבים. זה מפריע לאבלות של הציבור. ולכן זה תלוי במקום שנהגו. אז האיסור מלאכה בתשעה באב אינו קשור לאיסור מלאכה מצד עצמו. אלא הוא קשור להיסח הדעת מהאבלות של תשעה באב. ולכן חכמים אומרים כל העושה מלאכה בט' באב ואינו מתאבל על ירושלים. הפשט הוא אם העשייה של מלאכה מובילה להיסח הדעת מהאבלות של תשעה באב. מלאכה היא אמנם תמיד היסח הדעת. ככה זה בכל התורה כולה. יש מחלוקת בין הרמב"ם לראב"ד למה מלאכה פוסלת במי חטאת. זה גמרא בגיטין אם אחד משתמש במי חטאת כמשקולת זה פוסל את המי חטאת. לפי הרמב"ם זה שני פוסלים נפרדים. מלאכה פוסלת במי חטאת והיסח הדעת פוסל במי חטאת. אבל לפי הראב"ד אין פוסל נפרד של מלאכה במי חטאת. מלאכה אמנם פוסלת במי חטאת. למה? מפני שמלאכה היא תמיד היסח הדעת. זה לא רק היסח הדעת לעניין אבלות. אלא מלאכה היא היסח הדעת לעניין טומאה וטהרה. מלאכה היא תמיד היסח הדעת. מלאכה מצד עצמה היא היסח הדעת. אבל מלאכה לפעמים יכולה להוביל להיסח הדעת גמור אבלות בתשעה באב. זה מה שחכמים אומרים. **כל העושה מלאכה בט' באב ואינו מתאבל על ירושלים אינו רואה**

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

שהאיסור של בשר ויין ממשיך בתשעה באב עצמו. אבל לפי הגאון האיסור של בשר ויין בסעודה המפסקת הוא משום אנינות שזה כמו מתו מוטל לפניו. אז זה שייך רק בסעודה המפסקת ולא בתשעה באב עצמו. שבתשעה באב עצמו אין אנינות. בתשעה באב עצמו יש רק אבלות. ואבל מותר בבשר ויין. ברור שבתשעה באב עצמו אסור לאכול בשר ויין. אבל זה רק מפני שתשעה באב עצמו הוא יום של צום. אבל אין בתשעה באב איסור ספציפי של בשר ויין. אבל אז צריכים לפרש את הגמרא של כל האוכל בשר ושותה יין בתשעה באב שמדובר בסעודה המפסקת. או נאמר שהאיסור של אנינות ממשיך בתשעה באב עצמו. ואז יוצא שאסור לשבת על כיסא במשך כל היום של תשעה באב. אבל שקב לומר ככה שהרי אנו פוסקים שאין הלכה של כפיית המטה בתשעה באב. אז מוכח שאין איסור של ישיבה על כסא בתשעה באב. והיינו שאין האיסור אנינות ממשיך בתשעה באב עצמו. וזה מה שהביא את רש"י לפרש שהגמרא מדברת על סעודה המפסקת ולא על תשעה באב עצמו.

ושותה יין בתשעה באב אז הוא לגמרי מזלזל בתשעה באב. אין לו שום מושג מה היא המשמעות של תשעה באב. אם הוא אוכל בשר ושותה יין בתשעה באב אז הוא לא בגדר של חוטא אלא הוא בגדר של חטא. החטא הוא חלק מאישיות שלו. הוא טימא וחילל את אישיות שלו. והגאון אומר שזה הפירוש מה שאנו אומרים בתפילה ביום הכיפורים. לפעמים אחד יכול להיות סולח ומוחל לחטאים אבל סליחה ומחילה של החטאים אינו חלק ממנו. אבל זה לא הקב"ה. הקב"ה הוא לא רק מלך מוחל וסולח. אלא הקב"ה הוא סלחן ומחלן. דבר דומה הוא הביטוי שור הנגחן. למה לא אומרים שור נוגח. מפני ששור נוגח פירושו שלפעמים הוא נמשך לנגוח. אבל שור נגחן פירושו שהוא תמיד נוגח. והקב"ה הוא תמיד מוחל וסולח. הקב"ה הוא סלחן ומחלן. ומבלעדיך לא רק שאין לנו אחר שהוא סלחן ומחלן. אלא מבלעדיך אין לנו אפילו אחד שהוא מוחל וסולח אלא אתה. זה הפירוש של הגאון. ואנו על פי זה מפרשים דברי ברוריה של חטאים ולא חוטאים. וזה הפשט בגמרא של ותהי עוונותם על עצמותם.

אבל לפי זה יוצא שהאיסור של בשר ויין נשאר גם בתשעה באב. שיש לומר שהאיסור של בשר ויין הוא רק בסעודה המפסקת. וזה מפני שסעודה המפסקת הוא הלכה של אנינות כמו שהגאון אומר. זה דין של מתו מוטל לפניו. אבל תשעה באב עצמו הוא רק כמו כל תענית אחר. אסור לו לאכול ולשתות. אבל אין איסור ספציפי לא לאכול בשר ולא לשתות יין. אבל יש לומר שהאיסור של אכילת בשר ושתית יין שיש בסעודה המפסקת ממשיך גם בתשעה באב עצמו. לפי הפירוש שלנו בגמרא פה על אחד שאוכל בשר ושותה יין בתשעה באב עצמו יוצא שהאיסור של בשר ויין הוא לא רק בסעודה המפסקת אלא הוא גם בתשעה באב עצמו. אם נאמר שהאיסור של בשר ויין בסעודה המפסקת הוא לא מחמת אנינות אז פשוט